

TRYGGHET OCH VÅRD I HELA LANDET

K
D

Kristdemokraternas vårmotion 2022

1. Trygghet och vård i hela landet - Kristdemokraternas vårmotion 2022

Knappt 70 mil från Sveriges gräns pågår ett fullskaligt krig. Ukrainas soldater strider heroiskt samtidigt som civila bidrar till motståndet och söker upprätthålla samhällets livsviktiga grundfunktioner också när de tvingas söka skydd från ryska bomber och missilattacker. Föräldrar gömmer sig med sina barn i vad som brukade vara teatrar och stålverk. Många människor flyr. Äldre och sjuka som inte klarar resan blir kvar. Lidandet, förstörelsen och våldets förödande konsekvenser i människors liv går nästan inte att ta in.

Rysslands hänsynslösa invasion av Ukraina innebär också förvärrat lidande på andra platser i världen. Det leder till kraftigt höjda matpriser i många fattiga länder och FN:s livsmedelsprogram varnar för att 2022 kan bli katastrofhungrens år. Och detta efter att Coronapandemin redan förvärrat existerande problem med hunger, fattigdom, bristfällig skolgång, sexuellt våld, människohandel, barnarbete och tvångsäktenskap.

För Kristdemokraterna är det centralt att Sverige står upp för och försvarar universella värden som mänskliga fri- och rättigheter, demokrati och rättsstatens principer för att stärka fred, frihet och utveckling, förståelse och försoning. Den solidaritet som är grundläggande i den kristdemokratiska ideologin handlar om att alla människor, var de än bor, har samma värde och att vi alla har ett ansvar för varandra. Den solidariteten stannar inte vid Sveriges gräns.

Därför måste Sverige aktivt bidra till att Ukraina kan försvara sig mot den ryska invasionen. Därför måste vi välkomna de ukrainska flyktingarna med öppna armar. Därför måste vi – till skillnad mot regeringens agerande i vårändringsbudgeten där de aviserar att biståndet i praktiken skärs ned med nästan 10 miljarder – värna biståndet i en tid då det behövs mer än någonsin. För att inte skapa mer hunger, nöd och konflikt på andra platser i världen.

Samtidigt som det råder oro i vår omvärld har Sverige stora problem. Vi har bland Europas högsta arbetslöshet. Vi har lägst antal vårdplatser per invånare i Europa. Och inte i något annat europeiskt land ser vi en så tydlig ökning av det dödliga skjutvapenvåldet – samtidigt som Sverige är det tredje ”polisglesaste” landet i Europa. Kraftiga prisstegringar på el och drivmedel slår mot livsmedelsproduktion och hushåll. Dessa problem har i en del fall förstärkts av krig och pandemi, medan andra stora utmaningar hamnar i skymundan trots stor påverkan på människor och samhälle.

Den socialdemokratiska regeringen, som efter snart åtta år i regeringsställning bär ett stort ansvar för samhällsproblemen, ägnar nu betydande möda åt att försöka fly sitt stora ansvar för dem och lägga skulden på krig och kris.

Regeringen vill kalla de höga elpriserna för Putinpriser – men redan före kriget steg det genomsnittliga spotpriset på el med nära 300 procent. Det är resultatet av regeringens politiska beslut att tillåta att baskraft läggs ned och elsystemet ligger för fåfot. Regeringen har varit passiv inför problemen med höga drivmedelspriser och insatsvaror för jordbruket. Detta har gjort det svårare att leva, bo och driva företag i hela Sverige.

Regeringen vill kalla vårdköerna för Coronaköer – med redan före pandemin stod 90 000 personer i kö i orimlig väntan på behandling. Det är resultatet av ett förlegat sjukvårdssystem som inte förmår prestera fler vårdplatser och använda den sjukvårdskapacitet som finns.

Regeringen inser senfärdigt att svenskt försvar behöver stärkas och att Sverige bör bli medlem i försvarsalliansen Nato, men behovet av detta har varit tydligt redan före kriget.

Regeringen har saknat reformer för att bryta den omfattande långtidsarbetslösheten, och börjar efter snart åtta års misslyckande att tala om att ”vända på alla stenar”.

Regeringen bär också ansvaret för att polisen och rättsväsendet inte givits tillräckliga verktyg och resurser för att möta den brutala brottsligheten. Ökningen i antalet dödsskjutningar som skett snabbare än i alla andra europeiska länder. Lekplatser som förvandlats till brottsplatser. Kravaller och upplopp som polisen inte har tillräckliga verktyg för att stävja.

Sverige har många och svåra problem. Men att de till stor del är resultatet av Socialdemokraternas dåliga politiska beslut och oförmåga att prioritera visar också att utvecklingen går att vända – genom andra politiska prioriteringar. Det behöver inte vara så här, med ett värderingsdrivet ledarskap och reformagenda går det att ändra.

Kristdemokraterna är redo att driva den förändringen. Nu är tid för århundradets vårdreform, för att kapa vårdköer och skapa vårdplatser. För äldre att känna trygghet – både kring ekonomi och omsorg. Nu behövs en ny energipolitik, för att Sverige ska bli självförsörjande på ren el till rimliga priser. Nu är dags för reformer för fler jobb.

Nu behövs satsningar för att det ska gå att leva, bo och driva företag i hela det svenska hjärtlandet. För polisen och rättsväsendet att få de verktyg de behöver för att bryta brottsutvecklingen. Nu är det dags för ett försvar som kan avskräcka från anfall och försvara vår frihet.

I denna vårmotion tillför vi förslag till den breda reformagenda som är nödvändig för Sverige, men för att få till förändring på riktigt krävs ett maktskifte. Kristdemokraterna är redo att ge Sverige en ny regering, ett nytt ledarskap och en ny inriktning.

Innehållsförteckning

1. Trygghet och vård i hela landet - Kristdemokraternas vårmotion 2022	2
2. Bedömning av det ekonomiska läget	5
3. Inriktning för den ekonomiska politiken	8
4. Stärk Sveriges motståndskraft	14
5. En stabil och fossilfri elförsörjning	18
6. Återupprätta lag och ordning	20
7. Fler människor i jobb	25
8. En hälso- och sjukvård som klarar behoven	29
9. Satsningar på hjärtlandet	36
Reformtabell	39

2. Bedömning av det ekonomiska läget

Ökade risker i ekonomin

Riskerna i världsekonomin är omfattande till följd av Rysslands invasion av Ukraina, särskilt mot bakgrund av att världsekonomin fortfarande återhämtar sig efter den ekonomiska nedgång som pandemin fört med sig. Omfattande stödpaket under pandemin kombinerat med utbudsschocker till följd av problem i leverantörskedjorna har inneburit den högsta inflationen på flera decennier (se figur 1). Allt mer talar för att inflationen inte är ett snabbt övergående problem. Det innebär att centralbanker runt om i världen planerar att höja styrräntorna. En alltför snabb höjning riskerar att få betydande effekter på tillväxten, men en alltför långsam höjning skulle riskera att leda till att den höga inflationen biter sig fast. Tillväxtprognoserna är givet detta mycket osäkra.

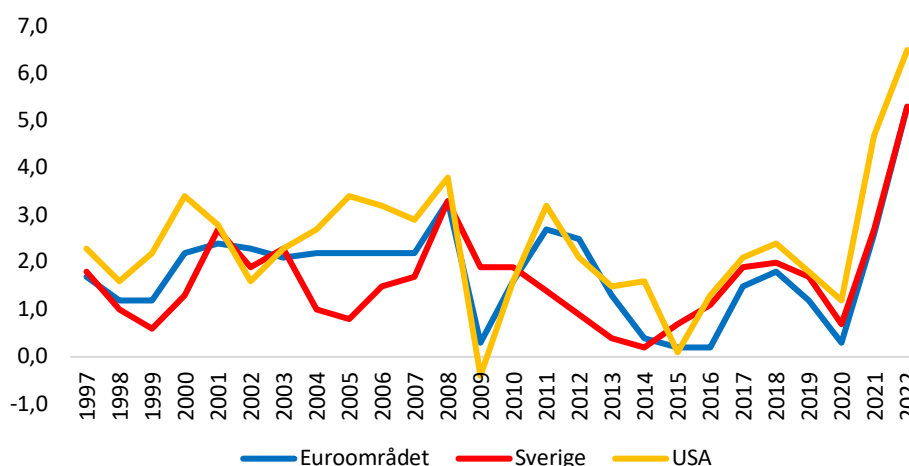
Internationella valutafonden (IMF) bedömer att kriget i Ukraina dämpar återhämtningen från coronakrisen och samtidigt driver på inflationen när tillgången på drivmedel, gas och livsmedel försämras. I coronakrisens spår är det också många länder som har begränsade utrymmen att stimulera ekonomin för att möta nedgången, då statskuldsnivåerna är högre än någonsin tidigare. Tillväxten i världen bromsar enligt IMF in från 6,1 procent 2021 till 3,6 procent 2023 och 2024. För 2022 är det en nedrevidering på nära 1 procentenhet jämfört med prognosen före kriget.

Effekten av sanktionerna har hittills varit relativt begränsade. Ryssland utgör bara 1,8 procent av världens BNP och andelen har minskat i takt med att Rysslands ekonomi har försvagats. USA:s och EU:s ekonomier är tillsammans nästan 25 gånger så stora. Dessutom är Ryssland framförallt en råvaruekonomi och därför inte lika integrerad i de globala värdekedjor som i allt högre grad utgör världsekonomin. Däremot märks stopp av råvaruexport i världsekonomin, särskilt för de råvaror där Ryssland utgör en stor del av världsmarknaden. Det handlar om olja och gas, men även om metaller såsom aluminium och palladium, en viktig insatsvara för fordonsindustrin, samt livsmedel och insatsvaror för jordbruket. Av Rysslands totala export utgör råolja, kol, petroleumprodukter och gas 49 procent. Stål och metaller 14 procent, livsmedel 6 procent och konstgödning 3 procent.

Bristen på råvaror driver på inflationen. IMF prognostiserar en inflation på 5,7 procent i avancerade ekonomier och 8,7 procent i tillväxtekonomierna, vilket är 1,8 respektive 2,8 procentenheter högre än prognosen i januari. IMF konstaterar att pressen uppåt på priserna blir allt bredare och därmed inte kan förväntas falla tillbaka utan åtgärder från centralbankerna runt om i världen. Däremot finns det betydande skillnader mellan olika länder, där till exempel inflationen i USA redan före kriget var den högsta på flera decennier.

Även i Sverige ser vi en kombination av lägre tillväxt och högre inflation. Konjunkturinstitutets senaste prognos anger att BNP-tillväxten faller tillbaka tydligt under det första halvåret av 2022, vilket till stor del beror på de faktorer som nämns ovan. Riksbanken tror också på en tydlig dämpning av den ekonomiska aktiviteten, inte minst då styrräntorna väntas höjas från 0,25 procent till 1,6 procent 2024. Det kan få betydande effekter, inte minst på högt belånade hushåll som kan få se sina disponibla inkomster dämpade kraftigt. Stigande boräntor, höga energikostnader och en svag utveckling av disponibelinkomsten under 2023 och 2024 gör att Riksbanken tror att bostadspriserna faller med ca 7 procent fram till 2024. Det får i sin tur effekten att bostadsbyggandet väntas minska med 25 procent.

Inflation (KPI)

Källa: Konjunkturinstitutet

Till detta kommer att svensk ekonomi har haft en svag utveckling i ett internationellt perspektiv de senaste åren. Sverige hade underliggande ekonomiska problem redan innan coronapandemin bröt ut. Sverige hade nästan den lägsta tillväxten per person i hela EU och är det enda land där arbetslösheten, jämfört med hösten 2014, var högre redan innan krisen bröt ut. Sverige har under lång tid haft bland EU:s högsta arbetslöshet. Hög arbetslöshet och bidragsberoende är inte minst ett strukturellt problem bland utsatta grupper på arbetsmarknaden. Att stora grupper inte är självförsörjande innebär stora påfrestningar för den gemensamma välfärden och skatteintäkterna.

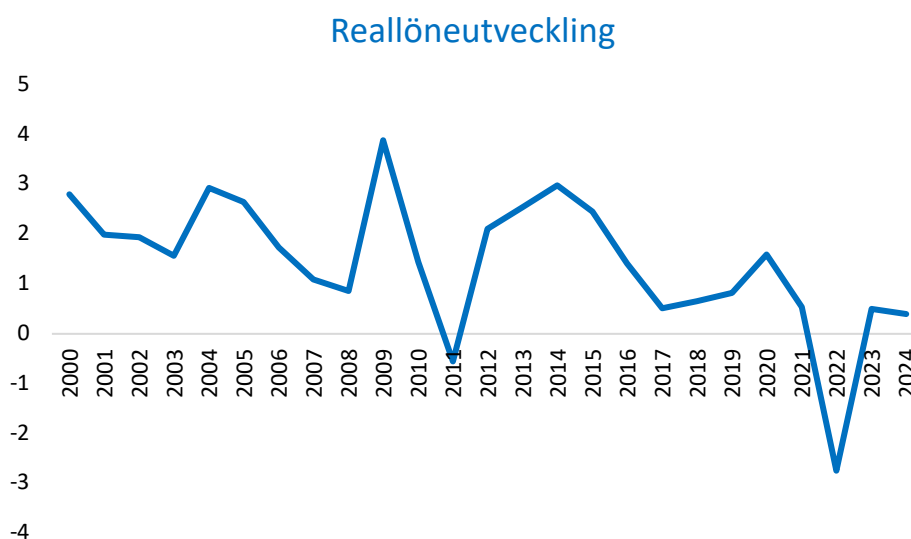
Den disponibla inkomsten har samtidigt utvecklats svagt under de senaste åren i Sverige, och kommer i år att bli negativ.

Den ekonomisk-politiska krishantering under pandemin har dock medfört att Sveriges ekonomiska situation är något bättre än många andra jämförbara länder i EU. Coronakommissionens slutrapport fastslår att de ekonomiska krisåtgärderna överlag varit lyckade och i stort gett goda resultat. Det beror framför allt på att partier utanför regeringen har varit pådrivande i just dessa frågor allt sedan krisen startade. Utan arbetet i riksdagen hade en betydande andel av de viktigaste krisstöden överhuvudtaget inte kommit på plats, haft sämre villkor eller försenats. Partierna utanför regeringen har sedan pandemins början lagt fram flertalet av de avgörande förslagen i den ekonomiska krispolitiken. Det gäller bland annat omställningsstöd, hyresstöd, slopade arbetsgivaravgifter, permittering, omsättningsstöd, statliga räntekrediter, sänkt ränta på uppskjutna skattebetalningar, undantag av förmånsbeskattning, förstärkningar av äldreomsorgen, evenemangsstöd och stöd till civilsamhället.

Regeringen menar nu att Sveriges ekonomiska problem enbart är en effekt av coronapandemin - och nu Rysslands invasion av Ukraina. Det stämmer dock inte. Den svenska arbetsmarknaden har underpresterat under lång tid, även om den har satts i blyxtbelysning under coronakrisen. Den höga arbetslösheten – i synnerhet långtidsarbetslösheten - är fortsatt ett av Sveriges största problem, och regeringens förda politik och passivitet är en stark bidragande orsak till problemets omfattning.

Även för de som har ett jobb har utvecklingen varit svag de senaste åren. Reallöneutvecklingen, löneökningar utöver inflationen, har tidigare legat på två till tre procent per år, men de senaste sex åren har reallönerna vuxit med 1 procent totalt. Prognoserna för åren framöver pekar på en liknande utveckling. Det är resultatet av en politik där arbetslinjen har försvagats, företagsklimatet har försämrats

och konkurrenskraften urholkats. När detta nu läggs till högre inflation och stigande räntor riskerar utvecklingen att försämrats ytterligare.

Offentliga finanser

Sverige gick in i coronakrisen med relativt starka offentliga finanser, framför allt i form av en låg statsskuld.

Finans- och penningpolitiken har stimulerat ekonomin mer eller mindre oavbrutet i ett drygt årtionde. Konsekvensen är att stora skulder bland hushåll och företag, och andra ekonomiska obalanser, har byggts upp i ekonomin. Stora skulder och obalanser riskerar att dämpa ekonomins tillväxtförmåga. Med säkerhet spår detta på risken för nya kriser. Sverige har fortfarande utrymme att använda finanspolitiken för att dämpa effekterna av höjd inflation. Samtidigt bör finanspolitiken i normalfallet inte vara expansiv i ett läge med hög inflation och ett positivt BNP-gap. Den finanspolitiska inriktningen framöver kommer att kräva en avvägning i detta hänseende.

Det så kallade massflyktsdirektivet har aktiverats av EU med anledning av Rysslands invasion av Ukraina vilket innebär att flyktingar från Ukraina får ett tidsbegränsat arbets- och uppehållstillstånd i EU:s samtliga medlemsländer. Reglerna gäller inledningsvis under ett år, men kan förlängas med ytterligare två år som mest. Direktivets aktivering påverkar de offentliga finanserna i flera avseenden. Först och främst ger direktivet rätt till boende, vård som inte kan anstå, men även skolgång och vård till barn. Flyktingar från Ukraina har utöver detta även rätt till dagernättning när de befinner sig i Sverige. Direktivets aktivering påverkar därmed den offentliga konsumtionen på såväl statlig som regional och kommunal nivå.

I detta läge är det centralt att staten tar stort ansvar för de ökande kostnaderna som det tillfälligt höga mottagandet medför för landets kommuner.

3. Inriktning för den ekonomiska politiken

Budgetpolitiken och det finanspolitiska ramverket

Det finanspolitiska ramverkets syfte är att skapa stabila förutsättningar för att kunna bedriva en långsiktigt hållbar finanspolitik. Ramverket innehåller bland annat de budgetpolitiska målen som består av ett överskottsmål, ett skuldankare för den offentliga sektorn, ett utgiftstak för statens utgifter samt det kommunala balanskravet.

Överskottsmålet har tjänat Sverige väl som en hörnsten i det finanspolitiska ramverket. Det ger finanspolitiken förutsättningar att dämpa effekten av kriser på tillväxt och sysselsättning. Överskottsmålet bidrar också till den trovärdighet som behövs för att finans- och penningpolitiken ska kunna verka tillsammans, liksom för stabilitet och motståndskraft i svensk ekonomi. De senaste åren har visat att det finanspolitiska ramverket är förenligt med en mycket aktiv finanspolitik i en lågkonjunktur. Det är genom att vara återhållsam i goda tider som det skapas utrymme att agera i dåliga.

En annan del av det finanspolitiska ramverket är utgiftstaket, som utgör en övre gräns för statsbudgetens utgiftsnivå. Genom utgiftstaket ges riksdag och regering goda möjligheter till kontroll och styrning av utgifterna. Enligt de riktlinjer som finns bör en buffert för oförutsedda händelser lämnas obudgeterad under utgiftstaket för nästkommande budgetår. Hur stort budgetutrymme för reformer på utgiftssidan till slut blir beror bland annat på hur stor del av budgeteringsmarginalen som under de kommande åren tas i anspråk av oförutsedda utgiftsökningar, till exempel till följd av volymökningar i de transfereringssystemen eller den makroekonomiska utvecklingen.

Skuldankaret är ett riktmärke för den offentliga sektorns bruttoskuld som ska uppgå till 35 procent. Det är avgörande att värna skuldankaret för att kunna eftersträva hållbara offentliga finanser. Annars riskerar statsskulden att försvaga de offentliga finanserna genom ökade räntekostnader.

På sikt är det en central uppgift att återföra de offentliga finanserna till balans och stärka skyddsvallarna i ekonomin så att Sverige ska kunna möta nästa kris med utrymme att agera.

Riktlinjer för budgetpolitiken

Sverige är i behov att hitta tillbaka till en ansvarsfull ekonomisk politik som bygger upp en motståndskraft mot kriser samt reformer som leder till att fler kommer i arbete. Med fler sysselsatta ökar välbästandet i samhället. Dessutom ökar skatteintäkterna som finansierar rättsväsendet och välfärden. När fler kommer i arbete ökar resurserna så att vi kan säkerställa kortare köer i vården, mer kunskap i skolan, fler poliser i hela landet och ett Sverige som håller ihop.

En av finanspolitikens huvuduppgifter kommer under en period sannolikt behöva vara att stötta de svenska hushållen för att mildra effekterna av kostnadsökningar till följd av både politiska beslut i Sverige och händelser i vår omvärld. För att inflationen ska kunna hållas i schack är det avgörande att penningpolitiken kan verka fullt ut. Det kommer ställa stora krav på finanspolitiken att inte lägga nya bördor på hushållen och fördela bördor som uppstår på ett rimligt sätt. I stället bör finanspolitiken rikta in sig på att bryta den politik som lagt stora nya ekonomiska bördor på hushållen. Bland annat har höga bränslepriser och nedläggningen av ett flertal kärnkraftsreaktorer lett till att kostnaderna för hushållens har pressats upp påtagligt. Givet läget bör det vara uteslutet att det samlade skattetrycket för de svenska hushållen nu tillåts öka.

Under nästa mandatperiod kommer Sveriges trygghet och säkerhet behöva ha en central ställning i budgetpolitiken. Behoven i rättsväsendet och försvaret, samt finansiering av politiska reformer för att slå tillbaka hoten mot det svenska samhället behöver tillgodoses i större utsträckning än nu. Samtidigt

kommer finanspolitiken behöva inriktas mot att på ett betydande sätt stärka vården, skolan och andra delar av välfärden i Sverige. För att möjliggöra andra påkallade reformer kommer det därutöver vara nödvändigt att vidta åtgärder för att stärka tillväxten i samhället, öka effektiviteten och minska slöseriet med offentliga medel.

Här och nu behöver den ekonomiska politiken stå redo att hantera eventuella effekter av den stegrande kostnadskris som förstärks av Rysslands invasion av Ukraina, och skapa förutsättningar för att öka hushållens och företagens motståndskraft. Skattelättnader – såväl tillfälliga som permanenta – och ekonomiska stödåtgärder kan fortsatt behöva säkras för att hantera hushållens och företagens situation och för att kunna trygga jobben.

Sverige behöver en ny kurs i den ekonomiska politiken som baseras på reformer och prioriteringar som kan lösa Sveriges mest allvarliga problem. Prioriteringar som stärker hushållens ekonomi. Prioriteringar som ser till att alla i Sverige som vill och kan arbeta också ska ha ett arbete att gå till. Prioriteringar som rustar Sveriges motståndskraft – såväl ekonomiskt som militärt. Prioriteringar för brottsbekämpning och ett starkare rättsväsende. För ökad företagsamhet, fler investeringar, mer forskning och en högre tillväxttakt.

Sverige behöver en politik som fokuserar på att öka arbetsutbudet och säkra en effektiv användning av gemensamma skattemedel. Nivån på skatterna påverkar drivkrafterna till arbete. Fler behöver komma i arbete och samtidigt uppleva att de får valuta för den skatt de betalar. Svenska hushåll behöver få större ekonomiska marginaler.

För att råda bot på de försämrade villkoren att investera i Sverige behöver de politiska prioriteringarna kommande år tydligt riktas mot att förbättra villkoren för företagande och skapa förutsättningar för ökad tillväxt. Regelbördan på företagande behöver minska och investeringarna i infrastruktur, utbildning och forskning behöver öka. Politiken behöver säkra bättre villkor för industrin genom att upprusta elnätet och ge förutsättningar för investeringar i ny kärnkraft. Bostadsmarknadens funktionssätt behöver förbättras så att det blir enklare att flytta till jobb och rekrytera personal.

För att stärka Sveriges säkerhet behöver mer resurser tillföras under kommande år för att öka Sveriges motståndskraft och stärka vår försvarsförmåga. För att kunna hantera en allt mer osäker och instabil omvärld, behöver vi betala för det försvar som detta kräver. Försvarsmyndigheterna behöver långsiktiga besked för kunna planera tillväxt av personal, materiel och övning för att bygga försvarsförmåga.

Målsättningen är att försvarsanslagen bör uppgå till 2 procent av BNP år 2025. Anslagsökningen är avgörande främst för att kunna möta det försämrade säkerhetsläget, möjliggöra en stärkt förmåga samt även för att kunna uppfylla kraven för ett möjligt medlemskap i NATO. Försvarsmakten behöver ökade resurser för mer personal, modernare utrustning och förutsättningar för en ökad övningsverksamhet. Därtill är det även angeläget att öka försvarsmaktens tekniska förmåga som kommer att ha stor betydelse på det framtida slagfältet.

För att öka tryggheten och pressa tillbaka våld och kriminalitet är det av stor vikt att stärka rättsväsendet. Betydande skärpningar av strafflagstiftningen är helt nödvändigt för att hålla gängkriminella borta från gator och torg. Med ambitionen att betydligt fler brottslingar ska vistas längre tid i fängelse krävs också att hela rättskedjan prioriteras – för att kunna rusta Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, domstolarna och Kriminalvården. Särskilt viktigt är fortsatta satsningar som ger oss en realistisk möjlighet att öka antalet poliser betydligt.

Stärkt ekonomi för Sveriges hushåll

Till följd av ett högre inflationstryck och Rysslands invasion av Ukraina finns en stor risk för att prisuppgångarna minskar hushållens köpkraft i Sverige. Riksbankens företrädare har meddelat att räntehöjningar kommer att infalla tidigare än förväntat för att hantera inflationstrycket. Bankerna har redan börjat höja sina listräntor för bolån i och med de högre marknadsräntorna.

Svenska hushåll har under senare tid pressats av historiskt höga elpriser. Omfattande problem i energiförsörjningen, som bland annat är en följd av regeringens kärnkraftsavveckling, har medfört stigande elpriser som slår hårt mot tillväxten och hushållens ekonomi. Före kärnkraftsnedläggningen var det små skillnader i elpriserna mellan norra och södra Sverige. Efter nedläggningen av Ringhals 1 och 2 är priserna i södra Sverige ofta många gånger högre än i norra Sverige.

Sedan 2014 har ett antal olika skatter höjts som medfört minskade ekonomiska marginaler för svenska hushåll. Även om vissa skattelättnader har genomförts har olika skatter på jobb och företag höjts sedan 2014, liksom på sparande, el, bilar och drivmedel. Till detta har en mängd nya skatter införts som flygskatten, elektronikskatten och plastpåseskatten – alla skatter som läggs på hushållen.

Drivmedelspriserna har nått nivåer som medför att vissa tvingas säga upp sig från jobbet när pendlingen blir för dyr, och medför konkurser och uppsägningar inom exempelvis jordbruket och åkerinringen där drivmedel är en särskilt stor kostnad.

Det här bidrar till att driva upp inflationen som gör att den ekonomiska situationen för hushållen blir allt mer pressad, och medför negativ reallöneutveckling för hushållen i år. Till detta kan eventuellt stigande räntekostnader medföra minskad konsumtion, vilket riskerar att leda till ökad arbetslöshet och svårigheter för många hushåll att klara sina krediter.

En betydande minskning eller avveckling av produktion i svenskt jordbruk skulle slå hårt mot hushållens ekonomi och äventyra vår inhemska livsmedelsproduktion på både kort och lång sikt. Livsmedelsförsörjningen i Sverige är inte hotad i dagsläget, men om säkerhetskrisen i vårt närområde förvärras är det viktigt att vi är förberedda. Mot bakgrund av den rådande situationen krävs mer kraftfulla åtgärder för att säkra svensk livsmedelsförsörjning dämpa kostnadskrisen samt mildra effekterna av prishöjningar för svenska hushåll.

Regeringens ekonomisk-politiska ambitioner bygger trots kostnadskrisen på ökade skattebördor på svenska hushåll. Socialdemokraterna med samlingspartier hotar dessutom med ytterligare pålagor på hushållen i olika former – bland annat genom fastighetsskatt, högre skatt på sparande, högre bilskatter och minskat RUT-avdrag. Det är en väg som nu vore mycket riskfylld för Sverige, med sammanlagda ekonomiska konsekvenser som är svåra att överblicka.

Sammantaget är det uppenbart att den växande ekonomiska bördan på svenska hushåll till stor del är en konsekvens av en undermålig, men högst medveten, politik. Det här fordrar att politiken kommande år behöver riktas mot att avveckla den politik som har skapat en allt mer trängd ekonomisk situation för hushållen, och i takt med att ekonomin tillåter istället eftersträva att stärka människors privatekonomi.

En starkare ekonomi och fler i arbete skapar förutsättningar för högre pensioner. Inget är viktigare för en högre pension än att sysselsättningen, tillväxten och reallönerna ökar.

Pensionerna ska stärkas. Det finns ett stort värde i att ge landets pensionärer större ekonomiska marginaler. Idag kan många pensionärer inte få ekonomin att gå ihop och därför behöver mer göras för att förbättra pensionärernas ekonomi.

Det är samtidigt avgörande att inom pensionssystemet upprätthålla ett respektavstånd mellan de som har arbetat ett helt yrkesliv och de som inte har gjort det. Det ska löna sig att ha arbetat.

Under nästa mandatperiod behöver reformer av pensionssystemet göras, och skatten för pensionärer sänkas ytterligare. Den som under ett helt arbetsliv varit med och byggt Sverige måste känna att det premieras – att pensionen räcker till. Det är både rätt och rättvist att Sveriges pensionärer får mer pengar kvar i plånboken.

Svenska bensin-och dieselpriser är på historiskt mycket höga nivåer, vilket ökar pressen på hushållens ekonomi – liksom för de branscher där drivmedel är en stor kostnad. Redan innan kriget bröt ut var det svenska dieselpriiset det högsta i världen. Ryssland är världens tredje största producent av olja. Skulle stora delar av Rysslands olja falla bort på grund av bland annat än skarpare sanktioner skulle oljepriset kunna nå betydligt högre nivåer än de rådande.

Utöver detta har även reduktionsplikten, inblandning av biodrivmedel, lett till högre bränslepriser. Sverige har betydligt högre krav på inblandning än övriga EU-länder. Detta gäller i synnerhet diesel, där inblandningen är som störst. Reduktionsplikten behöver ses över i syfte att reducera de kostnader dagens inblandningskrav medför för den som är beroende av bilen.

Om Sverige ska hålla ihop måste människor ha råd att transportera sig till jobb, familj, vänner och fritidsaktiviteter. Det är inte rimligt att den som bor på landsbygden och är beroende av bilen ska dra ett mycket tyngre lass för klimatomställningen än den som bor i storstan. Mot bakgrund av de höga bränslepriserna, är det motiverat att underlätta arbetsliv och vardag för dem som är beroende av bilen.

Under våren 2022 har viktiga åtgärder vidtagits på initiativ från våra partier i riksdagen för att sänka bränslepriserna, något som nu blir verklighet. Fler insatser behöver prioriteras framöver för att reducera kostnaderna för att transportera sig med bil. Vidare behöver laddinfrastrukturen fortsatt byggas ut för att underlätta elektrifieringen av fordonsflottan.

Fler i arbete

Att pressa tillbaka arbetslösheten är avgörande för Sveriges framtid av många skäl. Betydelsen av egen försörjning går inte att överskatta, vare sig för den enskilde eller för samhället. Med en åldrande befolkning behövs varenda arbetad timme för att klara välfärdens finansiering. Den höga arbetslösheten kan också resultera i ohälsa, och leder i längden till sämre pensioner och försvårar inkludering och integration för dem som istället fastnar i livslångt utanförskap. Det innebär också att människor inte inkluderas i en arbetsgemenskap, och inte heller får chansen att visa vad de går för och bidra till det gemensamma. Arbetslöshet och utanförskap kan också innebära hopplöshet och frustration, som kan utgöra grogrund för de kriminella gängens rekrytering.

Större incitament till arbete

Sverige behöver en politik för full sysselsättning. En viktig anledning till den höga arbetslösheten i Sverige är att det inte lönar sig tillräckligt att gå från bidrag till arbete. Bidragsberoendet bland de med arbetsförmåga behöver brytas. Principen om att alla som kan och vill arbeta i Sverige också ska ha ett jobb att gå till ska vara ett rättesnöre för politiken under kommande mandatperiod. Sverige kommer inte kunna bryta de allvarliga integrationsproblemen – som har inneburit att många utrikes födda aldrig närmast sig det svenska samhället och arbetsmarknaden – om det inte lönar sig bättre att göra rätt för sig och gå till jobbet. Integrationspolitiken bör genomsyras av tydliga krav och förväntningar på att människor ska bli självförsörjande.

För låginkomsttagare lönar det sig sämre att gå från bidrag till arbete i Sverige än i nästan något jämförbart land. Detta är en viktig orsak till den misslyckade integrationen och till att

långtidsarbetslösheten fortsätter att vara hög. Lägre skatt på låga inkomster är därför en central del för att fler ska få egen lön och en arbetsgemenskap.

Höjd status för egen försörjning bidrar även till att stävja det utanförskap som utgör kriminalitetens grogrund. I takt med att ekonomin tillåter, bör skatten på att arbeta kunna sänkas under kommande år – framför allt på låga och medelstora inkomster.

Ska vi möjliggöra växande företag, högre tillväxt och hög kvalitet i välfärden behöver vi fler arbetade timmar. Om utbytet av att arbeta ökar kommer arbetslösheten att bli lägre och arbetslöshetstiderna kortare. Dessa samband har ett robust stöd inom den nationalekonomiska forskningen och det är denna insikt som ligger bakom exempelvis jobbskatteavdraget, som i någon form finns i de flesta länder. Att det lönar sig för dåligt att gå från bidrag till arbete gäller för försörjningsstöd och etableringsersättning, men också för dem som har a-kassa eller aktivitetsstöd.

Genomför en bidragsreform

Alltför många kan eller väljer att inte försörja sig själva fullt ut trots att Sverige, före coronapandemin, precis genomgått en stark högkonjunktur. Detta ställer krav på strukturella reformer på den svenska arbetsmarknaden och inte minst i de svenska bidragssystemen. I dag kan den sammantagna nivån av olika bidrag och ersättningar innebära att det inte lönar sig tillräckligt att börja jobba i stället för att leva på bidrag. Samtidigt har exempelvis försörjningsstödet höga marginaleffekter och de krav som ställs på den som står utan arbete ser olika ut i olika delar av landet.

För att bryta det utanförskap som nu förstärks och som gör att alltför många inte kan försörja sig behöver en stor bidragsreform genomföras som bygger på följande delar:

- Skärpning av socialtjänstlagen och annan relevant lagstiftning så att samtliga kommuner i Sverige ställer likvärdiga och tydliga aktivitetskrav på de som har försörjningsstöd på grund av arbetslöshet. Den som har försörjningsstöd ska även kunna delta i samhällsnyttiga insatser och formerna för detta bör utredas.
- Begränsning av möjligheten att lokalt skjuta till försörjningsstöd utöver det som anges i riksnormen, för att stärka drivkraften till egen försörjning.
- Möjligheten att avskaffa rätten till kompletterande försörjningsstöd för den som även har etableringsersättning, för att stärka drivkraften till egen försörjning. Även annan kvalificering in till de svenska transfereringssystemen för den som är nyanländ i Sverige kan övervägas.
- Tydligt förbättrat ekonomiskt utfall för den som går från försörjningsstöd till arbete, antingen i form av en utbetalning eller en skattelättnad, genom att marginaleffekterna vid övergång i arbete minskas påtagligt.
- Åtgärder för att komma tillrätta med problemet med att den sammantagna nivån av staplade bidrag och ersättningar kan göra det olönsamt att gå från bidrag till arbete.
- Ansvarsfördelning mellan stat och kommun för långtidsarbetslösa.

En politik för ökad tillväxt

Ska vi långsiktigt ha råd med välfärd och pensioner behövs reformer som säkerställer välståndstillväxt genom högre produktivitet. Utan en växande ekonomi saknas långsiktig finansiering för såväl fler poliser som fler anställda i vården och omsorgen. Samhällsgemenskapen tar skada när människor upplever att välståndet hotas av att fler ska dela på resurser som inte blir större. Endast en växande ekonomi kan bära framtidens välfärd och stärka sammanhållningen. Att den historiskt låga tillväxten per capita har bestått under flera år är ett tecken på att tillväxtpolitiken inte är tillräckligt bra.

Med de rådande grundläggande problemen i elförsörjningen hotas tillväxt och svenska jobb. Kommuner runt om i Sverige tvingas idag säga nej till företag som vill starta eller bygga ut sin verksamhet på grund av brist på just el. Sveriges elförsörjningsproblem, som är en konsekvens av en ansvarslös energipolitik, är ett hot mot tillväxt, omställning och landets motståndskraft. Därför bör politiken för kommande år ha som tydligt mål att rusta för en utökad och mer robust elproduktion som framför allt bygger på att bana väg för utbyggd kärnkraft och upprättandet av teknikneutrala spelregler för fossilfri elproduktion. Utöver brister i elförsörjningen är miljöteständsprövningen ofta ett av de största hindren för företag som vill ställa om. Miljöprövningarna måste gå betydligt snabbare och bli mer förutsägbara för att inte hämma omställning och tillväxt.

Höga skatter, krångliga tillståndsprocesser och byråkrati sätter käppar i hjulet för innovation och tillväxt i Sverige. En arbetar- och kunskapsnation som ska vara konkurrenskraftig i en globaliserad värld och världsledande inom innovation och forskning behöver ha ett skattesystem som stöttar entreprenörskap, investeringar, utbildning och ansträngning. Bolags-, kunskaps- och kapital skatter ska vara konkurrenskraftiga och uppmuntra till investeringar i Sverige. Det är centralt att utbildning, att ta ansvar på jobbet och entreprenörskap lönar sig. Utbildningspremien bör på sikt öka.

Politiken bör kommande år säkra ett åtgärds paket för förbättrade villkor för företag. Nya mål för att förenkla reglerna för företagen måste tas fram, och styra mot minskad administrativ börda och minskade kostnader för landets företag. Bland annat behöver de grundläggande problemen med långa handläggningstider vid landets myndigheter åtgärdas. Ett av de tydligaste hindren för företag är de olika typer av miljöteständ som idag kan ta både sex, åtta och tio år. En ny strategi för att korta handläggningstiderna på svenska myndigheter bör tas fram.

4. Stärk Sveriges motståndskraft

Ett starkare försvar

Rysslands invasion av Ukraina har skapat den allvarligaste säkerhetspolitiska krisen i Europa sedan andra världskrigets slut. Rysslands president Vladimir Putin bär ansvaret för tusentals döda och miljoner människor på flykt.

Sveriges motståndskraft behöver öka. Försvaret måste stärkas för att vi bättre ska kunna försvara vårt land, hävda vår territoriella integritet och värna svenska intressen. Detta kräver kraftfulla satsningar på såväl det militära som det civila försvaret och att dessa satsningar går i takt för att skapa ett fungerande totalförsvar som stärker Sveriges säkerhet på bred front.

Målet är att det svenska försvaret ska vara krigsavhållande och avskräcka en eventuell motståndare från att angripa Sverige. Samtidigt ska försvaret ständigt kunna hävda Sveriges suveränitet och territoriella integritet och samtidigt bidra till säkerhet och stabilitet i närområdet i linje med den solidariska säkerhetspolitiken. Det svenska försvaret ska vara interoperabelt med Nato- och EU-länders försvarsmakter för att kunna ge och ta emot militärt och civilt stöd i händelse av kris och krig.

Vår målsättning är att försvarsanslagen bör uppgå till 2 procent av BNP till 2025. Detta är en betydligt högre ambition än vad regeringen har. Denna upptrappning av anslaget kommer att möjliggöra ett snabbare genomförande av åtgärderna i försvarsbeslutet, men även att nya förmågor kommer att kunna tillföras.

Förutsättningarna för att den snabbare upprustningen av försvaret ska kunna ske är att den sker på ett sådant sätt att det inte äventyrar dagens försvarsförmåga under tillväxtfasen, och att förstärkningen sker på ett kostnadseffektivt sätt.

Tröskeln för rysk våldsanvändning i vårt närområde är låg i ett läge då landet är pressat. Sammantaget inskräper den samlade säkerhetspolitiska bilden vikten av en snabb svensk upprustning.

Skulle Sverige gå med i Nato så inskräps detta behov ytterligare. Vid det kommande Nato-toppmötet senare i år så väntas alliansen inskräpa att målsättningen om två procent av BNP i försvarsanslag är att se som ett golv för alliansens medlemmar och inte ett tak eller en statistisk målsättning.

En målsättning om att öka försvarsanslagen kraftigt till 2025 ställer stora krav på hur försvarspolitikerna och styrningen av försvaret utformas under kommande år. Försvarsmakten har exempelvis pekat ut möjligheten att snabbt köpa in materiel till försvaret som en klart begränsande faktor som behöver lösas för att kunna genomföra en snabb upprustning. Försvaret Materielverk har exempelvis – för Förvarsberedningen – pekat ut att det är möjligt att – genom forcerad anskaffning – köpa in materiel snabbare än vad som tidigare presenterat och därmed undvika att inköpen blir en lika tydligt begränsande faktor.

En väsentlighet för att kunna växa snabbt är att upprustningen inleds snarast möjligt. Det är därför angeläget om att Försvarsmaktens bemyndiganderam höjs avsevärt i närtid så att Sverige redan under våren 2022 kraftfullt kan utöka anskaffningen av nödvändig materiel. Detta skulle medföra att försvaret snabbt kan öka inköpsvolymerna och minskar risken för att Sverige kan halka efter i kön vad gäller leveransen från försvarsindustrin. Att kunna skala upp inköpen och anskaffningen redan under våren 2022 skulle spara avsevärd tid jämfört med att helt och fullt vänta på att försvarsbeslutet uppdateras innan ny anskaffning görs. I första hand bör man exempelvis fokusera på att köpa in materiel som är kopplat till det redan befintliga försvarsbeslutet.

En annan faktor som Försvarsmakten har pekat ut som en begränsande faktor är tillståndsprocesserna för exempelvis miljötillstånd kopplade till Försvarsmaktens verksamhet. I sitt senaste budgetunderlag hemställde myndigheten om att ett antal regeländringar bör göras för att åstadkomma detta. Dessa bör genomföras snarast möjligt. Ytterligare regelförenklingar bör dessutom göras utöver detta och därför förbereds initiativ i relevanta riksdagsutskott för att möjliggöra ytterligare regelförenklingar som underlättar Försvarsmaktens fortsatta tillväxt. Anslagsökningen är avgörande främst för att kunna möta det försämrade säkerhetsläget, möjliggöra en stärkt förmåga samt även för att kunna uppfylla kraven för ett möjligt medlemskap i Nato. Försvarsmakten behöver ökade resurser för mer personal, mer materiel och förutsättningar för en ökad övningsverksamhet. Därtill är det även angeläget att öka satsningarna på nya teknologier som kommer att ha stor påverkan på det framtida slagfältet.

Hotbilden mot Sverige är har flera dimensioner och inkluderar såväl traditionella militära hot som hybridhot, vilka inkluderar bland annat cyberattacker, desinformation och ekonomisk påverkan. Sveriges totala försvarsförmåga bör stärkas. Allt detta kräver sammantaget att Sveriges försvar och krisberedskap stärks.

Inriktningen för upprustningen av försvaret

Det innevarande försvarsbeslutet innebär en helt nödvändig tillväxt av försvaret och innehåller satsningar som kommer att stärka alla försvarsgrenar. Antalet anställda och värnpliktiga i krigsorganisationen ska öka och ny materiel tillföras. Särskilt fokus i beslutet ligger på åtgärder när det gäller armén, vilken har varit eftersatt i tidigare beslut.

Den utökade ekonomiska ramen till år 2025 kommer att möjliggöra att en rad åtgärder som ingår i försvarsbeslutet tidigareläggs. Dessutom kommer det även att finnas möjlighet att säkra finansiering för de 17 ofinansierade åtgärderna i senaste försvarspropositionen som ska genomföras vid en utökad ekonomisk ram. Vissa av dessa punkter är delvis omhändertagna tack vare de extra resurser till försvaret som förhandlades fram inom ramen för försvarsberedningen under våren 2022.

Det finns samtidigt ett behov av att stärka samtliga tre försvarsgrenar. Armen, Flygvapnet och Marinen har samtliga både betydande omsättningsbehov av materiel samt förstärkningar av deras förmågor. Även Sveriges försvarsunderrättelseförmåga behöver stärkas.

Hela försvarssektorn måste kunna hantera en snabb tillväxt. Det handlar till exempel om att processerna för att få miljötillstånd för övnings- och skjutfält måste skyndas på, att materielanskaffningen måste fungera för att kunna omhänderta stora beställningar både när det gäller större plattformar och mängdmateriel, samt att det finns ändamålsenlig infrastruktur och tillräckligt många utbildande officerare. Samtidigt behöver försvarsförmågan upprätthållas under tiden försvaret byggs ut.

Det är centralt att de initiala lärdomarna från kriget i Ukraina tas till vara och översätts till svenska förhållanden. Det kommer att ta tid att förstå vidden av hur kriget i Ukraina kommer att påverka såväl säkerhets- som försvarspolitik, men redan nu går det dock att skönja vissa erfarenheter, som är relevanta i en svensk kontext. Det rör sig både om taktik och utrustning, liksom användandet av ny teknologi.

Luftherravälde är en faktor som är helt central i den pågående konflikten. Den ryska oförmågan att etablera luftherravälde har varit en förklaring till det ryska misslyckandet i ett större perspektiv. Detta är en relevant lärdom även för Sverige, särskilt med tanke på operationsdjupet i Östersjöregionen, och vårt luftförsvar bör utvecklas ytterligare.

I försvarsbeslutet ingår även att Sverige ska påbörja anskaffning av långräckviddig bekämpningsförmåga under perioden år 2026 till 2030. Detta bör tidigareläggas.

Striderna i Ukraina har också visat att små rörliga förband utrustade med moderna pansarvärnsvapen har kunnat tillfoga de ryska förbanden stor skada och har kunnat störa ut stora delar av den ryska logistiken och försörjningen. Ukraina har även haft stor nytta av drönare. Här finns lärdomar att dra.

Vidare behöver det svenska försvaret i ökad utsträckning ta höjd för de möjligheter och risker som den allt snabbare teknikutvecklingen innebär.

Försvarssektorn behöver även arbeta systematiskt för att integrera ny teknologi som löpande utvecklas inom den civila sektorn. Försvarsmakten behöver därför mer resurser för forskning och teknikutveckling för att kunna svara upp mot de behov som finns.

Sverige är idag ett av världens mest digitaliserade länder, men vi har ändå påtagliga brister i vår cybersäkerhet. Det svenska cyberförsvaret har utvecklats i flera avseenden på senare år – som exempel kan nämna etablerandet av en cybersoldatutbildning och IT-försvarsförband, samt ett centrum för cyberförsvar och informationssäkerhet. Det är viktigt att politiken säkrar att utvecklingen mot ett starkare cyberförsvar fortsätter.

Det finns ett antal ytterligare områden som behöver stärkas i Sverige när det kommer till cybersäkerhet. Det handlar bland annat kompetensförsörjning, investering i kommunikationer med ett högre säkerhetsskydd samt bättre ledning och samverkan.

Vidare är det angeläget att Sveriges samlade krisledning stärks. De senaste årens kriser visar på betydande svagheter i den svenska krisledningen när det gäller större kriser som berör flera sektorer och geografiska områden. Det behövs ett nationellt säkerhetsråd på Statsrådsberedningen lett av en säkerhetsrådgivare med ett permanent kansli. Säkerhetsrådet ska göra strategiska överväganden och, i händelse av kris, utgöra en central ledningsförmåga.

Som medlem i Nato skulle vi dela solidariska försvarsgarantier med 30 andra länder och kunna ha en gemensam försvarsplanering som möjliggör ett snabbt agerande vid en konflikt. Det är viktigt att försvarssektorn bereds inför att Sverige eventuellt kan bli en del av Nato.

Stärkt civil beredskap och inhemsk livsmedelsförsörjning

Det pågående invasionskriget har stora effekter på de samlade livsmedelspriserna. Både Ryssland och Ukraina står för en stor del av den globala produktionen av insatsvarorinsatsvaror till konstgödsel och djurfoder. Invasionskrigets effekter syns även på terminspriserna för vete som är uppe på historiskt höga nivåer.

Dessutom spelar säsongsarbetare från regionen vanligtvis en viktig roll i att förse bland annat svenska gårdar med arbetskraft. Därtill drabbar de rekordhöga drivmedels- och elpriserna just nu svenska jordbrukare på ett allvarligt sätt.

Rysslands invasion av Ukraina har lett till utbudsstörningar som kraftigt drivit upp kostnaderna i svensk livsmedelsproduktion. Redan före krigsutbrottet var svenska livsmedelsproducenter hårt pressade av kostnadsökningar. Svensk ekonomi måste stå stark för att hantera krigets indirekta effekter på ekonomin. De ekonomiska sanktionerna måste få verka fullt ut – vilket skapar ett behov av att stötta svensk ekonomi och svenska hushåll.

Politiken ska arbeta för ett dynamiskt och konkurrenskraftigt näringsliv i hela landet med ambitionen att svenska jordbrukare ska ha likvärdiga konkurrensförhållanden jämfört med jordbrukare i övriga EU. Livsmedelsförsörjningen i Sverige är inte hotad i dagsläget, men om säkerhetskrisen i vårt närområde förvärras är det viktigt att vi är förberedda. Sveriges självförsörjning av livsmedel är idag omkring 50 procent.

Det är angeläget för Sveriges motståndskraft och livsmedelsförsörjning att vi underlättar och stärker konkurrenskraften för svenska lantbrukare genom att minska regelbördan och sänka kostnaderna. Vi vill se förstärkningar av livsmedelsstrategin och mer medel till Länsstyrelserna för att korta handläggningstiderna av miljötillståndsansökningarna. Vidare är det även centralt att resurser avsätts för att staten tar ansvaret för att bekosta skyddsjakten på skadegörande djur.

På sikt måste Sverige bygga upp en hållbar livsmedelsberedskap för att kunna förse civilbefolkningen och militär personal med livsmedel.

Följande åtgärder bör prioriteras för att stärka Sveriges livsmedelsberedskap på sikt:

1. Ett konkurrenskraftigt svenskt jordbruk med en högre inhemsk produktion minskar vår sårbarhet ur ett totalförsvarsperspektiv. Animalieproduktionen och växtodlingen bör ökas. Det kan enbart göras genom en starkare konkurrenskraft för svenska lantbrukare. Regelförenklingar, stärkt ägande- och brukanderätt, upphandlingar som inte missgynnar svenska producenter är prioriterade åtgärder.
2. Vissa strategiska varor bör finnas i omsättningslager, särskilt sådana varor som inte kan säkras genom leveranser från utländska leverantörer eller som inte kan produceras inom landet. Lagringen bör omfatta både färdiga produkter och insatsvaror som foder och gödningsmedel.
3. Det behövs målsättningar och en planering för hur animalieproduktionen och växtodlingen ska kunna bedrivas vid höjd beredskap. Därför behövs det ett tydligare och samlat samordningsansvar när det gäller försörjningstrygghetsfrågorna, avseende exempelvis livsmedel och drivmedel.

De svagheter i Sveriges beredskap som uppenbarats under coronakrisen måste rättas till. Strukturen för det civila försvaret har ännu inte kommit på plats och en rad andra viktiga frågor som hur samarbetet med näringslivet ska se ut, upprättandet av beredskapslager och en hållbar finansieringsmodell har inte lösts ut.

Sverige är beroende av el och vid ett avbrott i elförsörjningen behöver det finnas reservkraft och tillgång till drivmedel. Det är avgörande att Sveriges beredskap förbättras på det området. För att det offentliga ska kunna säkerställa tillgången till dricksvatten vid höjd beredskap och krig måste även planering och logistiken kring dricksvattenförsörjningen runt om i landet bli mer robust. Vidare behöver åtgärder säkras för att relevanta myndigheter än tydligare får ansvar att förbereda åtgärder för att bättre kunna värna den finansiella stabiliteten i händelse av kris, liksom stärka skyddet för centrala betalningsfunktioner. En robust infrastruktur för kontanter är en viktig åtgärd för att öka beredskapen för olika typer av kriser. Att stärka det civila försvaret är inte bara viktigt för att stärka kapaciteten i det samlade totalförsvaret i händelse av krig. Det civila försvaret är även en avgörande resurs i händelse av kris. Utöver bättre livsmedelsberedskap är det en prioriterad uppgift för Sverige att börja bygga upp bättre beredskapslager av till exempel läkemedel och sjukvårdsmateriel. Det är även uppenbart att relevanta strukturer för ansvar, ledning och samverkan behöver säkras inom det offentliga. Även personalförsörjningen av det civila försvaret bör förstärkas.

Ska relevanta aktörer som kommuner, regioner, stat och företag på allvar kunna lösa ut frågor som handlar om allt från befolkningsskydd och sjukvårdsförmåga till försörjningssäkerhet krävs långsiktig planering för det civila försvaret.

5. En stabil och fossilfri elförsörjning

Värna och utveckla kärnkraften

Den rådande energipolitiken skapar risker för Sveriges konkurrenskraft, leder till höga elpriser och äventyrliga jobb och tillväxt. Regeringens nedstängning av fyra kärnkraftsreaktorer sedan år 2014 hämmar elektrifieringen och nya investeringar i Sverige. Avvecklingen av kärnkraften har bidragit till kraftigt höjda elpriser som drabbat de södra delarna av Sverige särskilt hårt. Den svenska elkrisen är en följd av regeringens oansvariga energipolitik – något som hushåll och företag just nu får betala ett högt pris för. Regeringen har drivit en politik där ideologi snarare än analys har legat till grund för en omfattande förändring i kraftsystemet. Det har försämrat både systemets robusthet och resiliens. Trenden mot ett allt svagare och mer sårbart kraftsystem fortsätter dessutom samtidigt som regeringen saknar handlingskraft och insikt om problemen.

Sverige står inför ett långsiktigt ökande behov av el. Flera prognoser pekar på att elkonsumtionen kommer att behöva fördubblas om Sverige ska elektrifiera både industrin och våra transporter. Ska vi klara att ställa om transporter och industrier till att använda el måste elen finnas både när och där den behövs. Investeringar i elnäten är enligt många forskare den mest kritiska punkten om vi ska klara av att bygga upp ett nätverk av exempelvis laddstolpar och elvägar. Det räcker dock inte. Det måste också finnas el att föra över i ledningarna, oavsett väder. Svenska kraftnät är mycket tydliga med behovet av mer planerbar elproduktion, särskilt i södra Sverige.

Att lägga om svensk energipolitik är nödvändigt för att säkra den fossilfria och stabila elproduktion och det ökade behovet av el, som behövs för att klara klimatomställningen. Flera centrala förändringar kommer ta tid, men det finns ett antal viktiga beslut och omläggningar som behöver prioriteras i närtid. Ny planerbar elproduktion skulle lösa många av de bekymmer som finns i Sverige. Det är trots allt nedläggningen av sådan produktion som skapat dagens problem. Den bristande överföringskapaciteten i svenska elnät beror till stor del på att planerbar kraftproduktion har minskat i södra Sverige. Mer planerbar produktion i söder skulle också avlasta norra Sverige så att industrialiseringen där kan fortsätta. Men det behövs på sikt mer produktion även i norr. Kärnkraft är det enda alternativet för att tillföra planerbar fossilfri elproduktion i stor skala, eftersom detta kraftslag har potentialen att producera de stora mängder el som omställningen kräver. Dessutom bidrar kärnkraften med ett antal stödtjänster som gör elsystemet mer robust och leveranssäkert. Därför måste den värnas och byggas ut i stället för att avvecklas.

Sverige behöver prioritera satsningar för att möjliggöra nya reaktorer. Resurser för att göra tillståndsprocessen för ny kärnkraft kortare och mer effektiv bör utgöra en central prioritering i en ny energipolitik för Sverige. Det behövs också en långsiktig forskningssatsning för att säkra svensk spetskompetens inom området. Detta bör inkludera att uppföra minst en ny forskningsreaktor. Kärnkraftens framtid är en fråga om klimatet, jobben och vårt oberoende.

Följande prioriteringar bör utgöra basen för en ny energipolitik för Sverige:

1. Sätt upp målet att Sverige ska ha en helt fossilfri energiförsörjning. Dagens mål om 100 procent förnybar elproduktion till 2040 bör ersättas med ett mål om fossilfri energi, där kärnkraften är en självklar del.

2. Uppdra åt Energimyndigheten att i sin långsiktiga scenarioanalys inkludera scenarier där Sverige når sina klimatmål. Myndigheten ska beskriva vad som krävs för att uppnå klimatmålen, även om det inkluderar kärnenergi.
3. Resurser bör tilldelas till Strålsäkerhetsmyndigheten för att ta fram ett svenskt regelverk för ny kärnkraft, särskilt för små reaktorer. Myndigheten bör även uppdras att ta fram ett snabbspår för att acceptera typgodkännanden av reaktorer, system och komponenter från länder jämförbara med Sverige.
4. Avskaffa förbudet mot att bygga reaktorer på andra platser än vid de befintliga kärnkraftverken. Det kan bli aktuellt att bygga många mindre reaktorer snarare än några stora för att möta Sveriges ökande behov av el och för att säkerställa att det finns elproduktion som fungerar oberoende av väder och vind. Förbudet mot att ha fler än tio kärnkraftsreaktorer i drift bör tas bort.
5. Framgent behöver betydande investeringar i det svenska elnätet prioriteras. Det är även angeläget att tillståndprocesserna för elnätsutbyggnad, på alla nivåer, förenklas och kortas.

På sikt bör även elmarknadens utformning ses över. Ett elsystem där man betalar för kvalitet eller effekt, det vill säga tillräckligt med energi vid ett givet ögonblick, skulle bli mer robust. Planerbara kraftslag som kärnkraft och vattenkraft skulle då få ersättning för den viktiga funktion de har i elsystemet.

Den nuvarande svenska energipolitiken är inte bara geopolitiskt riskabel, utan hotar också klimatomställningen vilken är en central fråga att lösa. De stora koldioxidutsläppen sker i dag i industrin och i transportsektorn. Att göra dessa sektorer fossilfria kommer att kräva en omfattande elektrifiering med målet att bilar, lastbilar och industri går på el, vilket innebär att den leveranssäkra elproduktionen måste byggas ut. Det kommer att behövas ny elproduktion, framför allt i södra Sverige, och energikällor som levererar under årets alla dagar och timmar. Framförallt kommer det att behövas mer ren el från fossilfria kraftkällor.

En elproduktion baserad på en rimlig balans mellan vattenkraft, kärnkraft och andra fossilfria kraftkällor lägger grunden för ett robust och motståndskraftigt kraftsystem som har förutsättningar att möta framtidens behov.

Svensk energipolitik kommer att stå inför flera stora problem och utmaningar de kommande åren. I flera delar av landet råder redan effektbrist. I praktiken medför det att städer och energibolag tvingas säga nej till nya företag som vill etablera sig, för att det inte finns tillräcklig elförsörjning. Vårt mål är ett utsläppsfritt energisystem genom konkreta reformer som säkrar stabilitet, tillförlitlighet, konkurrenskraft och klimatnytta.

6. Återupprätta lag och ordning

Kriminaliteten ska pressas tillbaka

Kriminaliteten har snabbt utvecklats till ett av de mest påträngande samhällsproblemen i Sverige. Inledningen på år 2022 är den dödligaste någonsin i skjutvapenvåldets spår.

Att vända trenden och skapa ett tryggt samhälle kommer vara en central prioritering under nästa mandatperiod. För att klara av det behöver kriminalpolitiken läggas om i grunden. Särskilt angeläget är att förstärka brottsofferperspektivet – fokus bör ligga på brottsoffer och samhällsskydd, och straffen ska genomgående spegla brottens allvar. Det behövs därför en fullständig och genomgripande översyn av straffrätten, vad gäller kriminaliserade områden, straffskalorna och hur påföljderna bestäms.

Sverige ska hålla ihop. Att få bort parallella samhällsstrukturer i utsatta områden är en av de kommande decenniernas allra största uppgifter – både för att fler unga människor ska få bättre livschanser och för att Sverige ska bli ett samhälle som håller ihop. Då krävs både en integrationspolitik som ställer krav och har höga förväntningar, en politik som motverkar arbetslöshet, främjar språkkunskaper, motverkar fysisk segregation och låser in kriminella ledarfigurer.

Samtidigt behövs fler förebyggande insatser för att färre ska hamna i kriminalitet. Mer behöver göras för att barn och unga ska klara skolan, för att föräldrar ska få stöd i sitt föräldraskap och för att stärka civilsamhället och föreningslivet, så att barn och unga kan få en meningsfull fritid.

Sverige ska vara ett tryggt land för alla. Gängkriminaliteten och det våld den för med sig behöver därför bekämpas med full kraft. Samtidigt måste polis och rättsväsende ha kapacitet att bekämpa andra brott. Ingen ska behöva utsättas för misshandel, inbrott, rån och andra allvarliga brott.

Sverige plågas av brottslighet på bred front – allt ifrån brott mot välfärdssystemen till gängkriminalitet som utövar makt över hela stadsdelar. Statistik från Brå visar att i inget annat land återfinns en motsvarande ökning vad gäller dödligt skjutvåld likt den som har ägt rum i Sverige under de senaste åren.

En ökad trygghet i Sverige kräver en politik som konsekvent stärker polisen genom resurser för att få fler polisanställda – särskilt i yttre tjänst – och goda villkor så att många fler väljer att bli poliser och så att de som är poliser i dag stannar kvar i yrket.

Sverige behöver en kraftfull och rättvis rättspolitik, med genomgripande straffskärpningsreformer, innefattande kraftigt skärpta straff för gängkriminella, ett avskaffande av dagens form av mängdrabatt och avskaffad ungdomsrabatt för unga myndiga förövare, kraftfulla åtgärder mot våld i nära relationer, hedersbrott samt en uthållig kamp mot terrorismen. Fler gärningar ska resultera i fängelsestraff. Det i sin tur kräver förstärkningar av hela rättsväsendet och förstärkningar av de brottsbekämpande myndigheterna.

De brottsbekämpande myndigheterna behöver rustas bättre för att hantera en allt grövre, mer omfattande och mer utmanande kriminalitet. En grundförutsättning för att skapa trygghet och pressa tillbaka våldet är samtidigt att bevara och stärka tilltron till samhället och till demokratin. Medborgarnas fri- och rättigheter behöver skyddas och stärkas, liksom domstolarnas oberoende.

Stärk polisen

Brottsutvecklingen i Sverige är mycket allvarlig. Värst är den grova organiserade brottsligheten. Svensk polis behöver stärkas avsevärt för att ha förmåga att bekämpa gängkriminella och samtidigt förebygga,

ingripa mot och utreda annan brottslighet. Det kräver både resurser och att polisen moderniserar sin verksamhet – och lär av framgångsrika satsningar vi sett på andra håll i världen. En starkt polis och brottsbekämpning behöver också gå hand i hand med bättre fungerande förebyggande insatser och effektiva möjligheter för socialtjänsten att agera tidigt när ett barn eller en ung person befinner sig i riskzonen.

Många upplever i dag att polisen är frånvarande, saknar tid att rycka ut när något händer eller saknar förmåga att klara upp brott. Antalet poliser i yttre tjänst har minskat kraftigt under de senaste tio åren. Över 3 000 poliser har slutat av andra skäl än pension sedan 2014. Det framgår nu tydligt att Polismyndigheten inte har förutsättningar att uppnå det tidsatta polismål som sattes år 2017 av regeringen. För att möjliggöra en stor ökning av antalet poliser krävs såväl förstärkta resurser som särskilda åtgärder för att göra polisyrket mer attraktivt. Polisernas löner är fortfarande alltför låga. De löneökningar för poliser som aviserades i KD/M-budgeten 2019 stoppades av den socialdemokratiska regeringen. För att behålla erfarna poliser och attrahera fler nya poliser till yrket behöver polislönerna höjas. I budgeten för 2022 som bifölls av riksdagen och som Kristdemokraterna var med och förhandlade fram fanns ytterligare medel till bättre villkor för poliser – 400 miljoner kronor för 2022, 800 miljoner kronor för 2023 och 1,2 miljarder för 2024.

En ökad trygghet i Sverige kräver en politik som konsekvent stärker polisen genom resurser för att få fler poliser och polisanställda och goda villkor så att många fler väljer att bli poliser och så att de som är poliser i dag stannar kvar i yrket. Varje år går mellan 300 och 400 poliser i pension. Många av dessa skulle vara en värdefull resurs om de var kvar inom myndigheten, inte minst som utredare. I dagsläget arbetar cirka 200 poliser extra på timmar efter pension. Vi menar att denna resurs är underutnyttjad och behöver byggas ut mer för att snabbt avlasta polisen genom att behålla och återrekrytera erfarna och kompetenta medarbetare längre. Kristdemokraterna vill därför satsa på att återrekrytera pensionerade poliser.

Vi anser också att fler civila utredare behöver anställas. Det kan handla om förstärkning med kriminologer, analytiker och tillgångsutredare som arbetar riktat mot de kriminella nätverken. Detta för att exempelvis med större kraft gå på pengar och statussymboler hos de kriminella grupperingarna. Med en snabb och kraftig förstärkning på fler poliser i yttre tjänst och en förstärkning på utredningsverksamheten kan polisen bättre bekämpa den grova organiserade brottsligheten. Kristdemokraterna vill därför satsa på att anställa fler kvalificerade civila utredare.

Polisen har vid upprepade tillfällen aviserat att myndigheten har ett växande behov av teknisk utrustning för att hålla jämna steg med brottsutvecklingen och efterlyst skarpare och mer ändamålsenliga verktyg för att kunna avlyssna och avläsa de kriminella nätverken för att förhindra att framtida allvarliga brott begås. Verktyg som är helt avgörande i kampen mot den grova organiserade brottsligheten. Den franska polisens forcering av Encrochat visade vilka framgångar som kan nås för polisen när man har möjlighet att använda hemliga tvångsmedel i ett tidigt stadium mot den grova brottsligheten.

Polismyndighetens tekniska förmåga behöver stärkas och resurser behöver tryggas för att säkra bättre verktyg, hantera ökade teknikkostnader genom fler anställda specialister och för att höja säkerhetsnivån.

Kameraövervakning är ett av polisens viktigaste verktyg för att klara upp brott. I de fall människor skräms från att vittna, kan bevakningskameror utgöra ett verkningsfullt komplement till en kontinuerlig polisenärvaro. Brottsutsatta områden och platser bör prioriteras i utbyggnaden, för att bidra till de boendes trygghet. Kroppkameror finns inte i tillräckligt stor omfattning, trots en mångårig satsning. Det innebär onödiga svårigheter för att identifiera gärningsmän.

Polisen och andra brottsbekämpande myndigheter behöver även bättre verktyg för att använda spår från fingeravtryck och DNA för att klara upp brott. Regelverket kring biometrisk information måste moderniseras och möjligheterna att lagra information utvidgas. Att använda biometrisk information bättre för att identifiera gärningsmän kan effektivisera polisens arbete betydligt.

Det finns ett stort stöd i riksdagen för ett brett antal åtgärder för att bekämpa gängbrottsligheten i Sverige. Ett flertal av dessa åtgärder kräver ny lagstiftning och för att den ska kunna tas fram så snabbt som möjligt har resurser tillförts Regeringskansliet för att snabbare kunna genomföra de nödvändiga utredningarna. Det handlar exempelvis om förslag om att införa en möjlighet till proaktiv hemlig avlyssning och dataavläsning mot gängkriminella, utvisa fler gängkriminella, skärpa straffen kraftigt för gängkriminella och för brott som typiskt sett begås inom ramen för gängbrottslighet, införa visitationszoner, införa ett system med anonyma vittnen, utreda en kriminalisering av att vara med i kriminella gäng samt införa en ny huvudregel i sekretesslagstiftningen så att relevant information ska delas med polisen för att bekämpa brott.

Polisen måste vidare få kraftfullare verktyg för att kunna möta upplopp. Vittnesmål från poliser som deltagit i insatser visar att de varken har möjlighet att fullt ut skydda sig själva, eller stävja det extrema våld de möter i dessa situationer. Det är inte bara farligt för poliserna, utan undergräver även deras möjligheter att skydda allmänheten. Därför måste ordningsmakten få bättre verktyg, såsom vattenkanoner och annat som används i andra europeiska rättsstater, för att hantera allvarliga ordningsstörningar som urartar. Åtgärderna ska alltid vara proportionerliga mot de hot och det våld som polisen möter.

Ökade resurser till hela rättsväsendet

Samtliga myndigheter inom svenskt rättsväsendet är idag underdimensionerade i förhållande till de uppgifter som de har att lösa. Trenden med en ökande gängrelaterad kriminalitet har ännu inte brutits och många former av brottslighet är allt mer tekniskt svårutredd. Med en effektivare brottsbekämpning och en högre brottsupplösning samt kriminalpolitiska reformer för längre fängelsestraff, kommer ytterligare resurser krävas till såväl de brottsbekämpande myndigheterna, men också domstolarna och Kriminalvården.

Utbyggnaden av Åklagarmyndigheten behöver gå i takt med polisens ökade resurser. Det är av stor betydelse att Åklagarmyndigheten, inte minst på grund av utbildningstiden för åklagare, får långsiktiga förutsättningar att anställa fler medarbetare. Görs inte detta riskeras kompetensuppbyggnaden inom myndigheten, och åklagarna kan bli en flaskhals i rättsväsendet. Till detta måste även tillskott till Sveriges domstolar prioriteras så att deras kapacitet kan byggas ut i takt med att man kommer att behöva hantera fler brottmål.

Anslaget till Säkerhetspolisen behöver också öka under kommande år för att stärka myndigheten i dess arbete med att bekämpa våldsbejakande extremism och terrorism, men också för att täcka för ökade kostnader till följd av att antalet personer, som bedöms som säkerhetshot utan att utvisas från landet, ökar.

Inom kriminalvården råder redan idag överbeläggning, både på anstalter och i häkten. Detta beror på att regeringen inte prioriterat tillräckligt med platser för att hantera kriminalitetens omfattning. För att ta höjd inför kommande straffskärpningar och kriminalitetens generella utveckling är det fortsatt angeläget att förstärka Kriminalvården.

Anslagen till avhopparprogrammet som säkrades i statsbudgeten för innevarande år är ett viktigt tillskott i arbetet för att fler ska kunna lämna den kriminella banan. Denna verksamhet är en hörnsten i arbetet för att underlätta återanpassning och hjälpa personer att lämna destruktiva miljöer. Det kommer åren

fram över även vara av stor betydelse att resurser säkras för att omfattningen på det statliga avhoppningsprogrammet ska kunna utökas.

Under kommande år är det även centralt att säkra att staten kan ta ett större ansvar för unga som begår allvarliga brott. Att bekämpa brott utgör i första hand statens och inte kommunernas ansvar och ansvaret för de tyngst kriminella personerna bör flyttas från Statens institutionsstyrelse till kriminalvården, samtidigt som den maximala vårdtiden för slutna ungdomsvård ska förlängas.

Stärk enskildas fri- och rättigheter och domstolars oberoende

Den nu sittande grundlagskommittén har ett viktigt uppdrag. Regeringens direktiv till utredningen är dock otillräckliga. Grundlagskommittén, alternativt en ny kommitté, bör därför få ett utvidgat och konkretiserat uppdrag att stärka domstolarnas oberoende, fortsätta stärka det konstitutionella skyddet för demokratiska strukturer och enskildas fri- och rättigheter.

Något överhängande nationellt hot mot svenska domstolars oberoende finns inte i dagsläget. Men det finns skrämmande exempel från andra länder på vad som kan hända när en politisk majoritet inte respekterar rättsstatens principer. Det är därför av vikt även för en demokratisk rättsstat som Sverige att ha ett regelverk som gör det så svårt som möjligt för en eventuell auktoritär regim att politiskt styra domstolsväsendet och i synnerhet landets högsta domstolar. Det finns även principiella och praktiska skäl att förstärka domstolarnas integritet ytterligare redan i förhållande till den politiska maktutövningen i vår väl fungerande demokrati. Krafttag mot bidragsfusk och välfärdsbrottslighet.

Krafttag mot bidragsfusk och välfärdsbrottslighet

I Sverige ska man göra rätt för sig. Att utnyttja våra välfärdssystem för fusk och missbruk kan aldrig accepteras, vare sig det gäller att inte betala skatt som man ska, eller att ta emot bidrag som man inte har rätt till.

De samlade förlusterna till följd av bidragsbrott och felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen har uppskattats till omkring 20 miljarder kronor per år, vilket mycket väl kan vara en grov underskattning. Utöver den faktiska kostnaden det medför staten, bidrar problemen till ökad misstro inför den gemensamma välfärdens robusthet och ger kriminella en grundinkomst som ofta bidrar till att möjliggöra annan grov kriminell verksamhet. En avgörande del i att ta ansvar för ekonomin och pressa tillbaka otryggheten bygger på att bekämpa välfärdsbrottsligheten och skattefusket.

Kriminella använder idag falska adresser för att tillskansa sig bidrag och välfärdsförmåner som man egentligen inte har rätt till. Fusket med folkbokföringsuppgifter är en avgörande faktor i den organiserade brottslighetens verksamhet. Genom att ange falska folkbokföringsuppgifter kan även kriminella enklare dölja sin identitet. För att bekämpa välfärdsbrottsligheten och den organiserade kriminaliteten behöver staten återta kontrollen över folkbokföringen.

Sverige bör under kommande år genomföra en nationell folkräkning. En folkräkning ger staten möjlighet att bättre bekämpa brott, verktyg för att hindra framväxten av utanförskap och viktig kunskap i arbetet med att motverka problem som exempelvis trångboddhet. En nationell folkräkning är ett viktigt steg i arbetet med att upprätta ett tryggare Sverige.

Vidare behöver ett tydligt krav införas för samtliga berörda myndigheter att aktivt vidta åtgärder för att bekämpa brott och motverka missbruk inom respektive myndighets verksamhetsområde. Det bör bli tydligt i myndigheternas uppdrag att respektive myndighet ska arbeta med att förebygga och avslöja brott, samt aktivt bistå polisen och andra brottsbekämpande myndigheter i deras brottsutredningar.

Framför allt bör samtliga myndigheter som betalar ut olika former av bistånd och ersättningar ges ett tydligt uppdrag att motverka bidragsbrott och annat missbruk.

Förebyggande insatser mot kriminalitet måste stärkas

Att bygga ut polisen, kriminalvården, åklagarna, domstolarna och det övriga rättsväsendet och skärpa straffen är nödvändigt – men det är åtgärder som främst riktar in sig på brott som redan begåtts. Och det räcker inte. Vårt samhälle måste stärka sitt förebyggande arbete för att förhindra att fler unga rekryteras in i gäng eller på andra sätt börjar begå brott och hamnar i en destruktiv cirkel av våld med omfattande påverkan på sin omgivning och samhället.

En central del är att stärka skyddsfaktorer runt barn och unga – föräldrar, skola, fritidssysselsättning med närvarande vuxna. Många föräldrar är av olika skäl i behov av stöd i föräldrarollen. Därför vill vi att det ska finnas föräldrastödsprogram i alla kommuner, gärna i samverkan med och på plats i skolan för att göra programmen mer tillgängliga för alla föräldrar.

Föräldrastödsprogrammen är särskilt betydelsefulla för familjer med utåtagerande barn. Enligt Statens beredning för medicinsk utvärdering är exempel på utagerande beteende trots som inte är övergående, aggressivitet, att slåss, ljuga eller stjäla. Enligt Folkhälsomyndigheten har fem procent av barnen i Sverige behov av föräldraskapsstöd. Föräldraskapsstödet är viktig del i Kristdemokraternas satsning för att minska utanförskap och förebygga brott. I den budget som riksdagen beslutade om för 2022 förhandlade Kristdemokraterna fram en satsning på föräldrastödsprogram om 100 miljoner kronor 2022, och 200 miljoner kronor per år 2023 och framåt.

En anledning till att införa föräldrastöd är att rusta föräldrar, vilket också innebär en minskad börda i ett senare skede hos socialtjänsten. Men socialtjänsten behöver också förbättras och dimensioneras för att ta hand om bland annat problem som följer i kriminalitetens spår – eller som riskerar att leda in på kriminalitetens väg. Socialtjänsten behöver bli bättre på att identifiera barn som är i riskzonen och deras familjer så att åtgärder kan sättas in i ett tidigt skede. Både när det gäller att arbeta mot psykisk ohälsa och kriminalitet bland unga ligger ett stort ansvar på socialtjänstarbetarna. Exempelvis påverkar socialtjänsten domstolarnas påföljdsval och spelar därför stor roll för den unge och för hur samhället förebygger och motverkar ungdomsbrottslighet. I en nyligen publicerad forskningsrapport pekar socialtjänstarbetare på en egen bristfällig kompetens i kombination med hög arbetsbelastning, och bristfällig kompetensutveckling. Att socialtjänsten fungerar väl och sätter in rätt åtgärder är avgörande när det gäller barn som begår brott och barn som riskerar att dras in i kriminella miljöer. Därför behövs satsningar på kunskapshöjande insatser för socialtjänstens arbete med barn och unga.

I områden med högre risk för utanförskap kan fler skolor som arbetar med hela barnets livssituation genom att erbjuda läxhjälp i skolan när trångboddheten är stor, som bidrar till meningsfull fritid utanför skoltid, som engagerar och involverar föräldrarna och som har höga förväntningar göra stor skillnad.

7. Fler människor i jobb

Kristdemokraterna vill att arbetsmarknadspolitiken ska ha full sysselsättning som det övergripande målet. Alla kan inte arbeta 100 procent av heltid, men alla ska ha möjlighet att arbeta 100 procent av sin förmåga. Allt annat är slöseri med mänskliga resurser.

Arbetet har också en avgörande betydelse för möjligheten att bygga trygga familjer. Om man har ett arbete har man bättre förutsättningar att både bilda familj och att ge sina barn goda uppväxtvillkor. Detta betyder förstås inte att de som saknar arbete skulle vara sämre föräldrar, utan helt enkelt att möjligheterna att få livet att fungera ökar om man har ett arbete och en egen försörjning.

Utvecklingen har varit mycket svag för utsatta grupper på arbetsmarknaden, såsom utomeuropeiskt födda och personer utan fullständig gymnasieutbildning. Enligt Arbetsförmedlingen har andelen inskrivna arbetslösa med svag konkurrenskraft (tidigare ”utsatt ställning”) på arbetsmarknaden varit omkring 70–75 procent av samtliga inskrivna arbetslösa. Gruppen uppgår nu till drygt 300 000 personer.

Långtidsarbetslösa är också en grupp som befinner sig i en svår situation. 151 500 personer hade i mars varit arbetslösa i minst ett halvår. Det motsvarar 2,7 procent av arbetskraften. Och ca 100 000 personer hade varit arbetslösa i två år eller längre, vilket kan jämföras med 27 000 arbetslösa i samma grupp i mars år 2006. Dessa motsvarar nu 28 procent av det totala antalet arbetslösa och gruppen har ökat både i absoluta tal och procentandel. Det innebär att allt fler under allt längre tid, inte blivit en del av en arbetsgemenskap, inte fått visa vad de går för och inte kunnat känna den stolthet det innebär att försörja sig själva.

Jobben i allmänhet, och långtidsarbetslösheten i synnerhet, måste betraktas som ett av regeringens största misslyckanden. Vårpropositionen visar att regeringen i praktiken har gett upp kring långtidsarbetslösheten. Det följer tyvärr ett mönster av stora ord och löften, men ett magert resultat.

Långtidsarbetslösheten är särskilt allvarlig eftersom det rör personer som snabbt får det allt svårare att ta sig tillbaka i arbete. För denna grupp behövs det därför nya kraftfulla insatser för att ge dem möjlighet att komma tillbaka till arbetsmarknaden, men tyvärr har inte regeringen föreslagit den typen av åtgärder. Dock så kommer nu en kraftig förstärkning av nystartsjobben bli verklighet, till följd av ett förslag från Kristdemokraterna och Moderaterna, tillsammans med Sverigedemokraterna. I och med budgetreservation för 2022 genomförs nu en fördubbling av subventionen i nystartsjobben, och därmed kommer kostnaderna för att anställda långtidsarbetslösa minska kraftigt kommande år. Det kommer öka chanserna för många att få en fot in i arbete.

Men det räcker inte med någon enstaka reform för att bryta med utvecklingen. Det krävs nu en bredd av reformer. Vi föreslår ett antal:

Dubbelt jobbskatteavdrag för personer som går från utanförskap till arbete

För många som befinner sig långt från arbetsmarknaden är den ekonomiska vinsten av att ta ett arbete alltför låg. När skatten och jobbresorna har betalats och de inkomstrelaterade bidragen eller ersättningarna har minskats är det inte säkert att man har mer pengar kvar i plånboken jämfört med tidigare. Detta gäller inte minst om det är en deltidstjänst som man först blir erbjuden.

Vi vill därför att personer, som kommer från långvarig arbetslöshet eller sjukskrivning, ska få dubbelt jobbskatteavdrag under en tid. Det ökar kraftigt utbytet av eget arbete, och är en kostnadseffektiv åtgärd då den är riktad till grupper som möter höga marginaleffekter av eget arbete.

Det dubbla jobbskatteavdraget bör också ges till alla unga upp till 23 år som omfattas av arbetsmarknadspolitiska åtgärder och för nyanlända under de första fem åren i Sverige.

Inför matchningsanställningar

Matchningsanställningar innebär att personer med längre frånvaro från arbetsmarknaden får en anställning hos en matchningsaktör som i sin tur rustar och ger stöd till dessa personer och hyr ut dem till olika företag och arbetsplatser. Målgruppen för matchningsanställningar ska vara personer som varit långtidsarbetslösa längre än tre år och tidigare tagit del av arbetsmarknadsåtgärder, men av olika skäl inte lyckats komma tillbaka i arbete.

Kristdemokraterna anser att matchningsanställningar bör genomföras som en åtgärd mot detta problem. Förslaget bygger på den utredning som Alliansregeringen tillsatte och som presenterade sitt förslag 2015. Den socialdemokratiska regeringen har dock inte genomfört förslaget.

Modellen ger den långtidsarbetslöse en möjlighet att prova på olika arbetsuppgifter och arbetsplatser och en chans att bli kvar hos någon av matchningsaktörens kundföretag. Matchningsaktören kan på det sättet bli en brygga över till arbetslivet.

Insatser för personer med nedsatt arbetsförmåga

Arbetsintegrerade sociala företag (ASF) tar idag ofta hand om personer som inte finner en plats på den ordinarie arbetsmarknaden, eller som faller mellan stolarna hos Samhall. Det är ett viktigt uppdrag, men som blir allt svårare – framför allt på grund av svårigheter att konkurrera med Samhall enligt aktörerna själva. Resultatet är att antalet ASF har minskat och att antalet anställda inom dessa företag har minskat 33 procent, de senaste åren. Givet problemen på arbetsmarknaden, och ASF:s förmåga att anpassa verksamheten till personer som på annat sätt har svårt att få jobb eller tillgodogöra sig utbildningsinsatser, måste detta betraktas som ett misslyckande.

Kristdemokraterna föreslår därför att utvecklingsbidraget för lönebidrag för anställning respektive trygghet höjs till 5000 kronor i månaden – vilket är samma nivå som för lönebidrag för utveckling, när anställningen sker hos ett ASF.

Inför statlig dagpenning

Det ekonomiska biståndets uppgift är att träda in vid försörjningsproblem till följd av främst sociala och fysiska problem. Gruppen som omfattas har dock kraftigt förändrats och antalet arbetsföra bidragstagare har ökat mycket senaste åren och uppgår till omkring hälften av alla med försörjningsstöd.

Utformningen av försörjningsstödet talar till stora delar emot att arbetslösa med arbetsförmåga ska vara där. För det första lönar det sig ofta inte alls att gå till arbete, bland annat på grund av att försörjningsstöd betalas ut på hushållsnivå. För det andra blir sanktioner för att få del av försörjningsstödet trubbiga eftersom kommunen i slutändan måste garantera levnadsstandard. För det tredje är det staten som står för arbetsmarknadspolitiken i Sverige, samtidigt som kostnaderna för arbetslösa med försörjningsstöd ligger hos kommunerna.

Kristdemokraterna har därför föreslagit att en statlig dagpenning införs tydligt kopplad till deltagande i arbetsmarknadsinsatser, som ersätter försörjningsstödet för arbetsföra personer. Staten tar därmed över kommunernas kostnad för ekonomiskt bistånd där sökande har arbetslöshet som försörjningshinder. Med dagpenning lönar det sig att arbeta, även vid enstaka tillfällen, och kraven på deltagande kan göras skarpare.

Kristdemokraterna anser därför att en statlig dagpenning ska införas.

Fler platser i Yrkesvux – sfi med yrkesutbildning

Utrikes födda som kommer från lägre utbildningsbakgrund har ofta haft ett praktiskt arbete i hemlandet och har erfarenheter som kan komma väl till pass i en rad bristyrken i Sverige. För att matcha denna grupp krävs utbildningsinsatser i såväl språk som yrkesutbildning i ett tidigt skede i etableringen.

Yrkesvux är en mycket framgångsrik utbildningsform, medan språkutbildningen genom sfi inte uppvisar samma goda resultat.

Sfi med yrkesutbildning innehåller sfi-kurser och kurser på gymnasial nivå. En del av utbildningstiden är dessutom praktik inom de yrken som studieanordnaren erbjuder och det ger ofta goda chanser till arbete efter avklarad utbildning.

Arbetsgivarna har svårt att få tag på rätt kompetens, oavsett om det gäller låg- eller högutbildade. Under 2021 bedömde Arbetsförmedlingen att bristen på exempelvis bussförare, elektriker, kockar, målare, och undersköterskor var skriande. Detta samtidigt som rekordmånga var långtidsarbetslösa. Yrkesutbildningen, mot företrädesvis bristyrken, kan lösa en del av den matchningsproblematik som finns på svensk arbetsmarknad.

En modell för obligatorisk a-kassa

Coronapandemins utbrott och det snabba och mycket kraftiga händelseförloppet på arbetsmarknaden är en stark påminnelse på hur plötslig och oförutsägbar en övergång från högkonjunktur till recession och hög arbetslöshet kan vara.

Idag är cirka 1,2 miljoner löntagare inte anslutna till någon a-kassa. En stor grupp hamnar i kläm, eller helt utanför, då de antingen inte betalt under tillräckligt lång tid eller inte har uppnått tillräckligt många arbetade timmar för att kunna få del av a-kassan. En sådant system är otillfredsställande, inte minst på en snabbväxande arbetsmarknad.

Samtidigt behöver arbetslöshetsförsäkringen vara en tydlig omställningsförsäkring mellan jobb. Enligt Kristdemokraterna är det centralt att utformningen av försäkringen värnar arbetslinjen och inte tenderar att förlänga arbetslösheten. Därför behöver en lösning vara hållbar över tid och ge såväl inkomstskydd vid arbetslöshet som drivkrafter att återgå till arbete.

För att svara mot behovet av ett mer allomfattande inkomstskydd vid arbetslöshet med en utformning som främjar omställning menar vi att a-kassan ska göras obligatorisk, på liknande sätt som andra socialförsäkringssystem. Ersättningsnivåerna bör göras konjunkturbaserade och ge både trygghet och drivkrafter till arbete som succesivt ökar via nedtrappad ersättning.

Nedtrappad förhöjd nivå i a-kassan

I samband med Coronakrisens utbrott höjde regeringen ersättningsnivåerna i a-kassan och underlättade inträdet i den. Det var rimligt att stötta hushåll och efterfrågan i ekonomin på detta sätt när den ekonomiska chocken inträffade. Regeringspartierna med samarbetspartier lovade att den skulle bli tillfällig och därmed återgå till de permanenta nivåerna vid årsskiftet 2020/2021. Men nu har Socialdemokraterna föreslagit att den ska permanentas.

Kristdemokraterna anser att det är olyckligt att nu permanentas den förhöjda nivån, eftersom det enligt många studier riskerar att spä på arbetslösheten och hämma Sveriges återhämtning, vilket varken är bra för de arbetslösa eller för svensk ekonomi. Samtidigt har regeringen misslyckats med att föra tillräckligt kraftfulla och träffsäkra jobbreformer som kan stötta och påskynda återgången till tillväxt och jobb. Sverige har fortsatt hög arbetslöshet, speciellt ur ett europeiskt perspektiv, och därför måste reformerna syfta till att få fler i arbete.

Kristdemokraterna föreslår därför en återgång av taknivåerna i a-kassan till de nivåer som gällde före krisen, i två etapper. Förslaget innebär att taket sänks i ett första steg till 1055 kronor per dag de första hundra dagarna, och 880 kronor per dag därefter. I ett andra steg sänks taket till 910 kronor per dag under de 100 första dagarna och därefter 760 kronor per dag. Däremot ser vi positivt på att fortsätta att förenkla kvalificeringen in i a-kassan och den höjda grundnivån.

Längre arbetsliv

Etableringsåldern på arbetsmarknaden har ökat från 21 till 29 år sedan 1990. Det beror till viss del på att fler väljer att läsa vidare på universitet och högskola, vilket också ofta krävs av fler på en alltmer avancerad arbetsmarknad. Men jämfört med OECD-länderna i övrigt tar svenska studenter ut examen sent.

Om man skulle kunna tidigarelägga den genomsnittliga examensåldern med ett eller ett par år skulle stora vinster göras för den enskilde, som skulle få högre livsinkomst och pension. För att de som studerar ska stimuleras till att ta sin examen och snabbt komma i arbete är Kristdemokraternas förslag därför att en examensbonus inrättas i form av ett fördubblat jobbskatteavdrag för de som tar en akademisk examen före sin 25-årsdag. Den extra skattelättnaden gäller då i två år efter examen.

Vi vill också underlätta ytterligare för äldre att arbeta. Vi vet av erfarenhet att skattelättnader för den enskilde i kombination med nedsatt arbetsgivaravgift kan vara effektivt – som i fallet med dubbelt jobbskatteavdrag för de över 65 år i kombination med lägre arbetsgivaravgifter. Kristdemokraterna föreslår därför att det förhöjda jobbskatteavdraget höjs från 69 års ålder med 37 procent vilket innebär att en arbetande 69-åring får upp till 925 kr per månad mer efter skatt.

8. En hälso- och sjukvård som klarar behoven

Kristdemokraternas hälso- och sjukvårdspolitik tar sin utgångspunkt i varje människas absoluta och okränkbara värde. De som har störst behov ska också ges företräde till hälso- och sjukvården. Under Kristdemokraternas tid i regeringen prioriterade vi insatser för de mest utsatta patienterna genom stora satsningar på psykiatrin, cancervården och vården av kroniskt sjuka.

De Kristdemokratiska reformerna vårdgarantin och kömiljarden som genomfördes under Alliansregeringen bidrog till kortare vårdköer och ökad kvalitet. Under förra mandatperioden tog regeringen bort kömiljarden och effekten blev att köerna växte – i rak motsats till vad såväl patienter som medarbetare behöver. Efter KD/M-budgeten för 2019 är kömiljarden återinförd men det krävs långsiktiga strukturreformer och ekonomiska tillskott för att kapa köerna.

Den svenska vårdkvalitén håller överlag en hög standard. Vården är däremot inte jämlik och det finns brister med överbeläggningar, patientsäkerhet och vårdköer. Kompetensbristen är ett betydande problem i alla regioner. Vården blir också alltmer högspecialiserad och högteknologisk.

Sjukvården i Sverige är dessutom dyr. Innan pandemin låg Sverige på fjärde plats i EU gällande utgifter för hälso- och sjukvård per capita, och på tredje plats om man tittar på utgifternas andel av BNP.¹ Ändå kvarstår ovan nämnda brister. Detta eftersom den svenska vårdens problem är *strukturella*.

För oss är rätten till god och jämlik vård viktigare än att värna dagens sätt att organisera vården. Mot den bakgrunden finns det all anledning att se över sjukvårdens organisering. Utifrån de 21 regionernas olika demografiska och ekonomiska förutsättningar är det osannolikt att de kan leverera en jämlik vård åt befolkningen. Staten bör därför ta över ansvaret och finansieringen av den hälso- och sjukvård som regionerna har ansvar för – för att säkra en god, effektiv och jämlik sjukvård i hela landet. Det krävs också reformer för att öka vårdplatser, korta köerna och förbättra kompetensen och arbetsmiljön hos personalen.

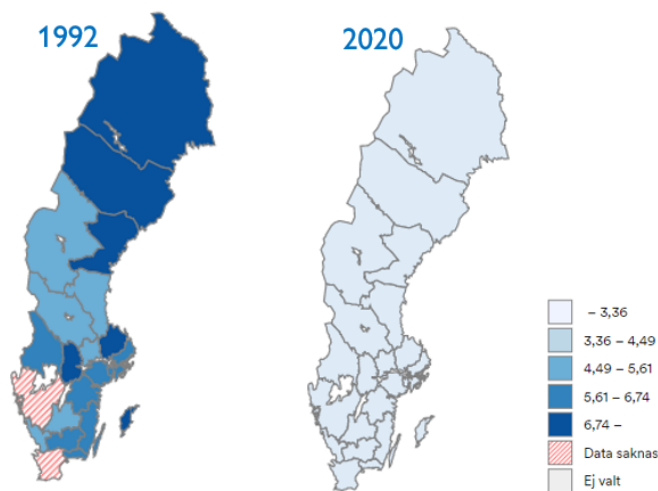
Nedan presenterar vi fem reformområden. Av dessa kan de fyra första – det vill säga öka antalet vårdplatser, inrätta en nationell vårdförmedling, inrätta ett forskningsprogram för kvinnovård och ett primärvårdslyft – bli verklighet kort efter ett regeringskifte.

---

¹ EU-kommissionen (2021). [State of Health in the EU. Sverige – Landsprofil hälsa 2021](#).

Öka antalet vårdplatser

Sverige har lägst antal vårdplatser i hela EU i relation till befolkningens storlek. Inom OECD är det endast Indien, Mexiko och Chile som har färre. Vårdplatserna har succesivt blivit allt färre ända sen 90-talet. 1992 hade vi 6,2 vårdplatser per 1000 invånare i en genomsnittlig region. 2020 är samma siffra nere på 2,1.

Antal vårdplatser per 1000 invånare 1992 och 2020.

Detta påverkar tillgängligheten och ytterst vårdkvaliteten. Vårdskador är 60 procent högre bland utlokaliserade patienter. Dödsfall på grund av vårdskada är i sin tur dubbelt så vanligt bland utlokaliserade jämfört med patienter som får vård på "rätt" avdelning.² Socialstyrelsen har därtill visat att hela 39 procent av de vårdskador – som antingen orsakar eller bidrar till ett dödsfall – hade gått att undvika. Kombinationen av vårdplatsbrist och överbelastning är särskilt farlig då svårt sjuka patienter som behöver läggas in istället vårdas på en överbelastad akutmottagning.³ Läkarförbundets medlemmar pekar dessutom ut brist på vårdplatser som sitt enskilt största arbetsmiljöproblem.

Under många år har Sveriges sjukhus haft närmast konstanta överbeläggningar, vilket innebär att patienter vårdas på en vårdplats som inte uppfyller kraven på fysisk utformning, utrustning och bemanning. Det kan handla om att patienter vårdas i korridorer eller utlokalisering på en avdelning som saknar rätt medicinsk kompetens. Dessutom är uppskattningsvis var tionde vårdplats, som bör vara tillgänglig, stängd på grund av personalbrist.

Effekterna av pandemin visar att personal och vårdgivare snabbt kan ställa om och skapa de vårdplatser som är nödvändiga. Den kraften bör användas även tiden efter pandemin.

Regeringen har senfärdigt blivit uppmärksam på att vårdplatserna behöver byggas ut, men först efter att deras egen budget föll. Kristdemokraterna förhandlade fram en vårdplatssatsning i budgeten för 2022, som riksdagen sedan biföll. Det innebar 425 miljoner kronor till fler vårdplatser i år, och 1 miljard för 2023 samt 1,5 miljard för 2024. Denna satsning har regeringen sen försökt presentera som sin egen.

I VÅB:en för 2022 sköts ytterligare 500 miljoner kronor till för fler vårdplatser. Det är bra, men enbart mer resurser löser inte vårdens problem. Det behövs strukturella förändringar. Såväl arbetsmiljö och patientsäkerhet kräver att vårdplatserna blir fler och beläggningen hålls på en rimlig nivå.

Kristdemokraternas förslag

² Inspektionen för Vård och Omsorg (2019). [Patientsäkerhet för utlokaliserade patienter inom somatisk slutenvård samt för patienter som väntar på vård vid allvarlig sjukdom.](#)

³ Af Ugglas, Björn (2021). [Hur påverkas patientsäkerheten av överbelastade akutmottagningar och vårdplatsbrist?](#) (analys nr 76). SNS.

Kristdemokraterna föreslår därför att regionerna får en prestationsbaserad ersättning när de klarar målet om maximalt 90 procents beläggning i genomsnitt varje månad under året. Genom en prestationsbaserad ersättning kan varje region/sjukhus på ett ändamålsenligt sätt göra de förändringar som är nödvändiga och ersättningen betalas ut när målen nås.

- Vi anslår 1 miljard per år för reformen 2023–2025. Detta är utöver de medel som Kristdemokraterna förhandlade fram för fler vårdplatser 2022-2024.

Oftast är det fler sjuksköterskor som behövs för att kunna öppna fler vårdplatser. Det innebär att ersättningen för tillräckligt antal vårdplatser i stor utsträckning behöver användas för att minska kompetensbristen och för att bli en attraktiv arbetsgivare. Det kan exempelvis handla om lönesatsningar för att locka tillbaka sjuksköterskor som inte arbetar i yrket idag.

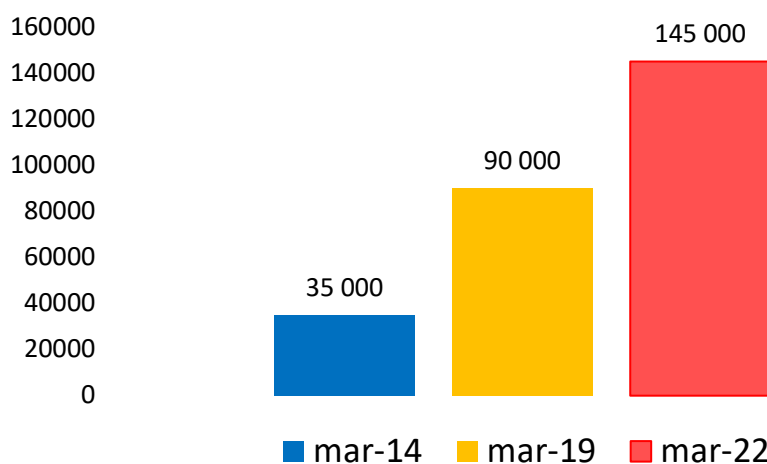
Men det behöver också utbildas fler vårdpersonal för att möta kompetensförsörjningen i framtiden. Därför vill vi göra en utbildningssatsning på ny vårdpersonal, för att möta kompetensförsörjningsbehovet även framöver.

- Vi föreslår 100 miljoner kronor 2023, 200 miljoner kronor 2024 och 300 miljoner kronor 2025.

Nationell vårdförmedling

För närvarande får cirka fyra av tio patienter inte sin vård inom den lagstadgade vårdgarantin. Regeringen har påstått att köerna, som uppkommit under pandemin, enbart är coronaköer. Sanningen är dock att redan före pandemin fanns patienter som väntat mer än 90 dagar på en operation eller besök hos specialistläkare. I mars 2019 hade ca 90 000 personer väntat längre än vårdgarantins 90 dagar på ett förstabesök hos läkare i specialistvård, alternativt en operation eller en annan åtgärd. I mars 2022 var samma siffra 145 000. En situation som var oacceptabel för Sveriges patienter har blivit än värre efter pandemin. I mars 2014, det vill säga under Alliansens sista år vid makten, befann sig 35 000 i vårdkö.

Väntat längre än vårdgarantins 90 dagar

Väntat längre än 90 dagar på förstabesök hos läkare i specialistvården eller på operation/åtgärd.

Källa: väntetider.se, SKR

Köerna har bitit sig fast och plågar såväl patienter som personal. Patienter som fått en medicinsk bedömning och behöver en operation eller besök hos specialist ska inte behöva vänta på vård. Många tvingas till sjukskrivning i väntan på behandling. Det påverkar livskvaliteten för enskilda och det påverkar såväl patienter som samhälle i ett ekonomiskt perspektiv.

Vårdköer är inte en naturlag. När en patient fått en medicinsk bedömning så ska också nästa åtgärd ges inom den tid som bedöms rimlig ur ett medicinskt perspektiv. Vårdköer riskerar försämra hälsan och det innebär en etisk stress hos vårdpersonalen när man inte kan ge vård i tid.

Svenska patienter får idag vänta betydligt längre än exempelvis danska patienter. Sedan januari 2012 har andelen patienter som fått vård inom vårdgarantins 90 dagar dessutom sjunkit från ca 90 procent till cirka 80 procent januari 2020.⁴ Detta samtidigt som patienterna upplever en sämre tillgång till vård jämfört med flertalet liknande länder.

Samtidigt som vi har köer finns faktiskt samtidigt ledig kapacitet eller outnyttjad möjlighet att bygga ut kapacitet i sjukvården. Här har både privata och offentliga vårdutförare en möjlighet att göra mer. Tyvärr stoppas merparten av dessa på grund av att regionerna inte sluter avtal med dem eller sätter volymtak i avtalen med regioner och vårdgivare. Dessutom vet patienterna oftast inte om den möjlighet som finns att söka öppenvård i hela landet. Att utnyttja möjligheten att söka vård i annan region är heller inget som vare sig uppmuntras eller görs med enkelhet.

Kristdemokraternas uppfattning är att staten inte kan acceptera en situation där vården kostar allt mer för skattebetalarna och där väntetiderna blir allt längre och därtill är extremt ojämlika över landet. Det innebär förutom kraftigt onödigt lidande också längre sjukskrivningstider och större kompetensbrist när medarbetare är borta längre tid från arbetet. Idag varierar kötiderna för behandling eller operation för olika diagnoser kraftigt mellan olika regioner, ibland i sådan utsträckning att möjligheten att överleva exempelvis cancer är större i vissa regioner än i andra. Därför måste all tillgänglig vårdkapacitet nu frigöras för patienterna. Detta kan ske genom att patientens möjligheter att få vård hos andra vårdgivare – som har ledig kapacitet eller kan bygga ut sin kapacitet – kraftigt förstärks.

Nationell vårdförmedling vann stöd i oppositionens budgetreservation hösten 2021

I den budgetreservation som riksdagen röstade igenom hösten 2021 ingick Kristdemokraternas förslag om en nationell vårdförmedling. Att denna reform fick stöd, trots att Kristdemokraterna var i opposition, var en stor seger. En nationell vårdförmedling innebär att information om ledig kapacitet i sjukvården i alla regioner listas och tillgängliggörs, för att patienter lättare ska kunna söka vård där den finns. I samma budget lade vi också in medel för att täcka de extra resekostnader som kan uppstå för patienter som väljer att söka vård utanför sin region, där det finns ledig kapacitet.

Regeringen har påbörjat hanteringen av riksdagens tillkännagivande genom att teckna avtal med SKR och ge ett uppdrag till Socialstyrelsen om att ta fram förslag på hur information om kapacitet kan tillgängliggöras. Frågan om resekostnader finns inte med i avtal med SKR för 2022, men ska följas upp under 2023. Det är nu angeläget att de sista bitarna kommer på plats, så att patienterna får vård och så att den tillgängliga kapaciteten kommer till användning.

Vi har också agerat i Socialutskottet för att det i hälso- och sjukvårdslagen samt patientlagen ska framgå att patienten har rätt att fritt söka öppen såväl som slutna specialistvård i hela landet samt åtgärder för att stärka kompetensförsörjningen och arbetsmiljön inom vården. Vi yrkade även på att det ska ske en samordning av vårdköerna, för att man bättre ska kunna se var den lediga kapaciteten finns, samt att det tas fram en övergripande målsättning och en nationell plan för fler vårdplatser. I initiativet, som bifölls, krävde vi att regeringen regelbundet ska återrapportera hur arbetet fortgår.

Kristdemokraterna vill också utöka den nationella vårdförmedlingen till att just förmedla vård, utöver att tillgängliggöra information om den lediga kapaciteten. Vi föreslår att staten skjuter till medel för att betala del av den vård som förmedlas via den nationella vårdförmedlingen, för att ytterligare skapa incitament för regionerna att utnyttja kapacitet där den finns.

Regeringens otillräckliga arbete med att korta vårdköerna håller inte. Därför krävs det en ny regering som på allvar tar tag i vårdköerna och inrättar en fungerande nationell vårdförmedling.

---

⁴ SKR (2021). [Hälso- och sjukvårdsrapporten 2021](#) samt SKR (2013). [Hälso- och Sjukvård – Jämförelse mellan landsting](#).

Kristdemokraternas förslag

Patienter ska ges rätt att söka vård där ledig kapacitet finns. En **nationell vårdförmedling** bör upprättas för att använda tillgänglig kapacitet till de patienter som väntat olagligt länge. Staten sänder ut förfrågan om ledig kapacitet och de tak som finns tas bort. En sammanställning över tillgänglig vård upprättas och den som väntat mer än 90 dagar på operation eller besök hos specialist kontaktas av vårdförmedlingen om möjlig plats i annan region.

Samverkansavtal skrivs med landets regioner och en eller flera regioner sluter avtal med den utförare (privata och offentliga) som meddelar att de har ledig kapacitet. Kristdemokraterna föreslår att staten avsätter särskilda medel för att finansiera detta. Medlen används för att medfinansiera den vård som köps via förmedlingssystemet.

Kömiljardssystemet motiverar samtidigt regionerna att beta av sin egen kö. Idag finns inte någon laglig rätt för patienter som själva söker vård i en annan region att få reseersättning för resa till och från operationen, och flertalet regioner täcker inte dessa resekostnader. Medlen bör därför också användas för att ge reseersättning till patienten för vårdbesök i annan region.

Staten tar ansvar för en informationskampanj där patienterna informeras om rätten till vård i annan region förmedlad via den nationella vårdförmedlingen. Vidare tar staten ansvar för att tillsammans med SKR upprätta en databas för den nationella vårdförmedlingen där tillgänglig kapacitet synliggörs för patienter, regioner och vårdgivare. Den statliga Tillgänglighetsdelegationen föreslår en liknande funktion i sitt delbetänkande i juni 2021. Genom den nationella vårdförmedlingen ges patienter som väntat mer än vårdgarantins 90 dagar erbjudande om vård där tillgänglig kapacitet finns.

Ett forskningsprogram för kvinnovård

Lösningar på samhällsutmaningar växer fram genom kreativitet och kunskap som har genererats genom långsiktig investering i den fria forskningen. Kristdemokraterna värnar forskningens autonomi för att stimulera de bästa och mest innovativa forskningsidéerna. Det fria forskningsstödet ska utgöra den stora merparten av forskningsfinansieringen och tilldelning ska styras av vetenskaplig kvalitet.

Kristdemokraterna ser likväl behov av att komplettera det fria forskningsstödet med ett antal strategiska forskningssatsningar inom ett antal områden som vi anser kräver särskild uppmärksamhet. Det handlar inte minst om forskning för att stärka kvinnors hälsa.

Det faktum att du är kvinna kan ha stor betydelse för hälsan och för tillgången till sjukvård. Detta eftersom det finns flera sjukdomar som endast drabbar kvinnor eller där kvinnor är överrepresenterade bland de drabbade. Det saknas kunskap kring orsaken bakom många av dessa sjukdomar. Inte sällan saknas därför också nationella riktlinjer, vilket gör att diagnostiseringen blir svår och att utvecklingen av effektiv behandling hindras. Bristande vård och behandling medför stora samhällsekonomiska kostnader kopplade till exempelvis psykisk ohälsa, arbetsbortfall, sjukskrivningar samt vård och behandling. Men framför allt är det mänskliga lidandet kopplat till dessa sjukdomar är stort. Kvinnor beskriver ofta att deras vardag påverkas negativt av sjukdomen i sig men också av att de känner sig begränsas i sina mål och drömmar kring familj, fritid och karriär.

Några av de många sjukdomar som har omfattande negativa effekt på kvinnors liv och hälsa inkluderar endometrios, polycystiskt ovariesyndrom (PCOS), fibromyalgi, myalgisk encefalomyelit/chronic fatigue syndrome (ME/CFS), känslig tarm (IBS, irritabel bowel syndrome) och lipödem. Det är även angeläget att stimulera forskning kring infertilitetsproblematik, missfall och dödfödda barn. Likaså kvinnors hälsa under en graviditet, förlösning och den efterföljande vården.

Kristdemokraternas förslag

Kristdemokraterna anser att forskning kring kvinnors hälsa kräver särskild uppmärksamhet. Vetenskapsrådet bör därför ges i uppdrag att inrätta ett nationellt forskningsprogram inom detta område. Den exakta utformningen av det nationella forskningsprogrammet bör formuleras av relevanta

forskningsfinansiärer och forskarsamhället för att på bästa sätt tillvarata forskarnas kunskap, kreativitet och förmåga till såväl problemformulering som problemlösning.

Primärvårdslyft

En välfungerande primärvård utgör basen för ett effektivt hälso- och sjukvårdssystem. Det visar forskning och internationella erfarenheter. Genom att patienter har en fast namngiven läkarkontakt ges förutsättningar för en god relation som främjar patientsäkerhet, samordning och personcentrering. När distriktsläkare och patienter känner varandra fungerar hela värdekedjan bättre. Men Sverige har en underdimensionerad primärvård jämfört med andra jämförbara länder om man ser till antalet specialister i allmänmedicin per invånare, men även uttryckt i antal allmänspecialister i förhållande till det totala antalet praktiserande läkare. Uppgifter i övrigt saknas men det finns anledning att tro att detsamma gäller för övriga yrkesgrupper. En tredjedel av patienterna uppger att de har en fast läkarkontakt men tillgången till en fast läkarkontakt ökar inte trots att patienter efterfrågar detta.⁵ Dessutom tar svenska läkare bara emot en fjärdedel så många patienter som tyska läkare.

För att komma tillrätta med detta behövs ett antal nationella beslut. Ersättningssystemen behöver vara likvärdiga, bygga på behovsstyrd vård och styra mot en samordnad personcentrerad vård. Avgiftssystemet likaså. En utbyggd primärvård styrs också genom nationella beslut om patientens rätt till en fast, namngiven, läkarkontakt och regionernas rätt att sätta tak för hur många patienter varje läkare kan ha. Då ges såväl distriktsläkare som distriktsköterskor en arbetsmiljö som är mer attraktiv och hållbar än idag. Vidare bör primärvårdens uppdrag och målsättningar regleras nationellt och resurssätts utifrån det.

Socialstyrelsen har nyligen föreslagit ett riktvärde för antal patienter per allmänspecialist. Det är en viktig utgångspunkt för det reformarbete som krävs i hela landet.

Kristdemokraternas förslag

Kristdemokraterna vill avsätta mer resurser för en utbyggnad av antalet tjänster inom primärvården. Det handlar främst om fler specialister i allmänmedicin men också om fler distriktsköterskor, fysioterapeuter, arbetsterapeuter med flera utifrån lokala behov.

Århundradets vårdreform – Statligt ansvar för vården

Oavsett var i landet du bor ska du ha tillgång till högkvalitativ vård i tid. Tillgängligheten är svensk sjukvårds största problem. På vissa håll i landet har vi långa köer för höftledsoperationer, medan på andra håll i landet har vi korta köer. På vissa håll i landet har vi korta köer för ögonoperationer mot starr, på andra har vi långa köer. För att alla – i hela landet – ska få tillgång till högkvalitativ vård i tid krävs ett ökat statligt ansvarstagande för vårdens organisation.

Kristdemokraterna presenterar den största sjukvårdsreformen i Sverige på 160 år. Vi vill skrota regionernas (de tidigare landstingens) ansvar för sjukvården. I stället ska staten ta över både ansvaret för och finansieringen av sjukvården. Det handlar om århundradets sjukvårdsreform – tjugoen parallella vårdorganisationer ska bli en.

Sveriges sjukvård är sedan länge i världsklass. Personalen gör ett enormt jobb med att hjälpa patienterna efter bästa förmåga. Men vårt sjukvårdssystem är samtidigt ålderdomligt och omodernt. Dubbelkommandot mellan stat och regioner har skapat en situation där läkare ägnar halva sin arbetstid åt administration, samtidigt som köerna har vuxit sig rekordlånga. Sjukvården har blivit ett postkodlotteri, med stora och ibland livsavgörande skillnader mellan olika regioner.

⁵ Myndigheten för vård- och omsorgsanalys. (2021). [Fast kontakt i primärvården](#). (PM nr 1).

Att få ordning på svensk sjukvård är vår främsta prioritet vid ett maktskifte. Vi kommer att bygga ett nytt, modernt och bevisat effektivt sjukvårdssystem som ger vårdpersonalen de förutsättningar de behöver för att hjälpa patienterna.

Vårdköer är inte någon naturlag. Andra länder klarar av att ge vård utan långa köer och det kan Sverige också göra. Men det kräver att vi tänker nytt och bygger om. Det kräver Århundredets sjukvårdsreform.

Arbetet påbörjas omedelbart med att införa statligt ansvar för sjukvården, statlig finansiering av sjukvården, avskaffandet av direktvalda politiker på regionnivå, sex professionellt ledda sjukvårdsområden. Utredningsdirektiv, tillsättande av nödvändiga utredningar, tid- och genomförandeplan för århundredets vårdreform tas fram.

9. Satsningar på hjärtlandet

Sveriges hjärtland – landsbygden och de mindre städerna – behandlas alltför ofta styvmoderligt i rikspolitiken. Det finns många anledningar till detta, men den sannolikt viktigaste har att göra med befolkningsstrukturen. Andelen invånare som bor i storstadsregionerna ökar. Inte för att människor flyttar från hjärtlandet till städerna, för så är det inte längre. Utan för att städerna både har födelseöverskott och tar emot en stor andel av invandringen.

Hjärtlandet är platser där många har valt att bo och som har samma värde och förtjänar samma intresse som stadskärnorna. Dessutom ska vi inte glömma en viktig sak: en stor majoritet av svenska folket bor utanför de stora städerna.

Kristdemokraterna har länge arbetat med att försvara hjärtlandets intressen av att kunna leva väl och försörja sig. Men de intressena trycks tillbaka.

Hjärtlandet dignar under plågor och pålagor. Göran Perssons regering drev igenom den pumplag som orsakade en våg av nedläggningar av landsbygdens små bensenmackar. Regeringen har gång på gång försökt göra livet svårare för jägare och sportskyttar. Och gällande skogsägarnas äganderätt och handlingsutrymme har regeringen presenterat en rad förslag på inskränkningar och försämringar. Så kan vi inte ha det.

Landets företagare som brukar jord-, skog och mark i de gröna näringarna bidrar konkret till att försörja hela landet med livsviktiga sädeslag, animalieprodukter och skogsråvaror. Men det uppdrag de företar sig är långt större än den mat vi får på bordet. Här finns också mervärden i form av aktivt miljö- och kulturbevarande, med öppna ängar och en livskraftig skog som ger förutsättningar för en levande landsbygd för alla att upptäcka.

För att värna livsmedelsproduktionen för framtiden måste det slås fast att brukbar jord är en livsviktig resurs. Ur ett globalt perspektiv, inte minst med tanke på klimatförändringarna, är det också långsiktigt viktigt att åkermark i Sverige och Europa i stor utsträckning finns tillgänglig att brukas för livsmedelsproduktion. Jordbruk, skogsbruk och fiske är förutsättningar för att hela Sverige ska leva, men landsbygdspolitikerna är betydligt mer än bara näringspolitik. I politiken för landsbygden behövs en helhetssyn. Hela Sverige ska fungera.

För det krävs att samhällets basala funktioner finns tillgängliga också i landsbygds- och glesbygdskommuner. Vården och polisen behöver vara tillräckligt nära för att människor ska känna sig trygga där de bor. Sjukvårdens nuvarande styrning behöver därför läggas ned och ett statligt huvudmannaskap införas, så att vården blir mer jämlik i landet. Polisen behöver växa och få den kapacitet som behövs för att upprätthålla trygghet i hela landet. Den offentliga servicen ska finnas där och därför behöver vi underlätta för myndigheter och kommuner att närvara på fler ställen genom fler statliga servicekontor.

På landsbygden är bilberoendet stort. Kollektivtrafiken finns inte där på ett sätt som gör livspusslet tillräckligt enkelt, speciellt för barnfamiljer och de med långa avstånd mellan jobb och aktiviteter. Medan takten i omställningen till elbilar och laddinfrastruktur går snabbt i storstäderna är situationen något annat på landsbygden. Samtidigt har politiken bidragit till att svenskarna nu får betala bland de högsta dieselpriiserna i världen, och ett rekordhøgt bensinpris. I ett vidsträckt och glesbefolkat land, med drivmedelsberoende näringar, har drivmedelspriserna nått en nivå som är långt ifrån hållbara.

Barnfamiljer, pensionärer och människor på landsbygden som inte kan välja bort bilen får betala dyrt när priserna höjs snabbt. För företagarna, jordbrukare och skogsbrukare innebär de snabbt stigande priserna ett mycket allvarligt problem i ett redan ansträngt läge. De åkerier, bussföretag och lantbrukare som konkurrerar med andra länder drabbas hårt när priserna i Sverige är så mycket högre än i konkurrenternas hemländer. Och om svenskt jordbruk med sin goda djurhållning slås ut till förmån för andra länders, ofta sämre, alternativ är inget vunnet.

Vi har krävt tillfälligt slopad energiskatt på diesel och bensin och nu har priset vid pump sänkts med 1,80 kronor. Men vi vill mer. Dels vill vi driva på i EU för möjligheten att tillfälligt sänka med mer än vad energiskattedirektivet medger, och dels vill vi se sänkt reduktionsplikt; utsläppsreduktion genom inblandning av biobränsle. Det mycket höga priset på biobränsle påverkar svenska konsumenter särskilt mycket eftersom regeringen genomdrivit ett krav på inblandning som går betydligt längre än vad EU har som mål. Tillsammans med höga skatter förklarar det varför Sverige har väsentligt högre pumppriser än tex Danmark. Kristdemokraterna har också drivit på för - och fått igenom - en skattebefrielse av dieselanvändningen för jordbruket, skogsbruket och fisket som också kommer gälla retroaktivt från årsskiftet.

Även de höga elpriserna drabbar landsbygden särskilt. Dels eftersom el är en viktig insatsvara i fler av de gröna näringarna och dels eftersom boende i småhus i allmänhet, och småhus med direktverkande el i synnerhet, är vanligare på landsbygden. Vi har under vintern krävt nedsättningar av energiskatten på el för att dämpa den exceptionella elprisuppgång som vi sett, i framför allt södra och mellersta Sverige. Och det långt innan Putins invasion av Ukraina.

Vi vill införa en stötdämpare för energiskatten på el så att den sänks med 10 öre per kWh så länge som elpriserna överstiger snittet för föregående 24 månader. När priserna faller tillbaka under denna nivå kan skatten återgå till ordinarie nivå. På detta sätt dämpas effekten av tillfälliga pristopp, och visar sig prisökningarna vara långvariga får hushållen mer tid att förbereda sig.

Hushållen bör också ges möjlighet att påverka sina egna elräkningar. De hushåll som ersätter direktverkande el med en mer energieffektiv värmelösning, såsom fjärrvärme eller värmepump, bör få ta del av den befintliga skattereduktionen för grön teknik.

Ska hela landet leva behövs en politik som också gör det möjligt för hela landet att leva. Kristdemokraterna ser behoven och har åtgärderna för bättre villkor för hela Sverige.

Trygga vägar

Vägnätet i Sverige är i många delar eftersatt, vilket särskilt gäller vägarna i glesbygd och landsbygd. Regeringens egen myndighet Trafikverket har varnat för en stor underhållsskuld som börjar visa sig i allt sämre vägskick.

Underhållsskulden riskerar att förvärras snabbt under 2020-talet. Transportföretagens vägrapport 2021⁶ pekar på att underhållsskulden kommer mer än fördubblas till 42 miljarder kr från dagens 19 miljarder kr. Detta gäller särskilt mindre vägar i de mindre orterna och landsbygden, eftersom detta vägnät är nedprioriterat på grund av lägre trafikintensitet.

Ökningen beror till stor del på att underhållsbudgeten inte räcker för att förbättra tillståndet på prioriterade vägar och samtidigt underhålla det lågtrafikerade vägnätet. Andelen mycket dåliga vägar riskerar att öka från 13 procent till 32 procent. Prognoserna pekar särskilt på att landsbygden kommer få vänja sig med allt mer eftersatta vägar.

För boende i dessa orter innebär det sämre framkomlighet, ökad risk för trafikolyckor, samt längre restid till jobb och barnens aktiviteter. Bland annat har Trafikverket börjat sänka hastigheterna på vägar över hela landet för att hantera riskerna med de eftersatta vägarna.

För att stoppa underhållsskuldens ökning och bibehålla vägnätets nuvarande skick skulle underhållsbudgeten behöva öka med 2 miljarder per år.⁷ Kristdemokraterna anser att dessa medel behöver tillföras under kommande år och vill därför avsätta 6 miljarder kr kommande tre år.

⁶ Eklöf, Kristin (2021). [Långsiktiga effekter av ett underfinansierat vägunderhåll](#). Transportföretagen.

⁷ Ibid

Utöver det statliga eller kommunala vägnätet finns 28 000 mil enskild väg och 15 000 mil skogsbilväg. 90 procent av Sveriges lantbrukare använder det enskilda vägnätet i sin dagliga verksamhet. Alla dessa vägar är viktiga för jord- och skogsbruket men också för övrigt näringsliv och privatpersoner på landsbygden. Många som vill ta del av den svenska allemansrätten använder enskilda vägar för att ta sig ut till den egentliga startpunkten för svamp- och bärplockning eller bara en hälsobringande skogspromenad.

Likt vägnätet på landsbygden har det enskilda vägnätet stora underhållsbehov, samtidigt som det är mycket viktigt för ett fungerande jord- och skogsbruk. Kristdemokraterna anser därför att investeringarna till enskild väg ska öka med 1 miljard kr kommande tre år.

Vägsatsningar	2023	2024	2025
Vägunderhåll	2000	2000	2000
Drift av enskild väg och tjälsäkring	280	290	430

Bygg Ostkustbanan

För åtta år sedan satsade alliansregeringen 4,5 miljarder på att bygga dubbelspår omkring Sundsvall för att komma åt tågträngseln där. Åtta år senare har det gett goda resultat. Men fortfarande är det väldigt trångt på spåren. Den 27 mil långa sträckan mellan Gävle – Sundsvall – Härnösand är Sveriges längsta flaskhals. Det skapar problem för både gods- och persontrafiken.

Trafikverket avser nu att försena dubbelspårsutbyggnaden med minst sju år. Regeringen har inte aviserat en avvikande åsikt och kommer förmodligen gå på samma linje. Med en begränsad budget trängs detta projekt undan på grund av den nya höghastighetsbanan i södra Sverige som regeringen vill genomdriva. Ett sånt beslut vore mycket dåligt.

Det fungerar inte att bygga ut spårkapaciteten runt Stockholm och i norra Norrland om man inte gör motsvarande förbättringar på sträckorna där emellan. Det försvårar kraftigt den gröna omställningen som industrin just nu genomför, det sänker Sveriges konkurrenskraft och försenar vanligt folks tågresor.

Dessutom innebär regeringens ointresse av Nya Ostkustbanan att Sverige kommer behöva betala tillbaka pengar till EU, som lovat vara med och bekosta dubbelspåren. Allt detta för att regeringen hellre vill bygga höghastighetsbanor som kommer kosta enorma summor och kan ta decennier att bygga klart.

Kristdemokraterna anser att detta är fel prioritering, som kommer förlänga de problem som Ostkustbanan ska lösa. Det måste bli mycket lättare att åka tåg och förbättra och bygga ut kapaciteten på de spår som redan finns bör prioriteras före nya dyra spår. Därför har vi sagt nej till höghastighetsbanorna och ja till att göra järnvägen farbar igen. Nya Ostkustbanan behövs. Den behövs för gävleborgare och västernorränningar, men även för västerbottningar, norrbottningar och stockholmare.

Kristdemokraterna kommer därför verka för att Ostlänkbanan prioriteras och att de medel som behövs tillskjuts inom infrastrukturramen.

Reformtabell

Kristdemokraternas förslag (miljoner kr)	2022	2023	2024	2025
Utökat antal vårdplatser		1000	1000	1000
Utbildning av vårdpersonal		100	200	300
Vägunderhåll		2000	2000	2000
Underhåll enskild väg		280	290	430
Gemensamma förslag*				
Utökat stöd till Ukraina	1000			
Förstärkning av polisens verksamhet	500			
<i>Utökat bemyndigande för försvarsmakten till totalt:</i>	<i>250 miljarder kr</i>			
Summa	1500	3380	3490	3730

*Utöver Kristdemokraternas förslag i denna vårmotion, är det vår avsikt att, tillsammans med Moderaterna, Sverigedemokraterna och Liberalerna, lägga fram ett förslag till utskottsinitiativ med denna inriktning i samband med att regeringens vårändringsbudget bereds i finansutskottet.

Utökat stöd till Ukraina

Anslagsökningen syftar till att säkra mer försvarsmateriel som stöd till Ukraina. Ukraina efterfrågar fortsatt stöd av försvarsmateriel i form av vapen och övrig personlig utrustning. Antingen kan resurserna nyttjas för att kompensera för om den aktuella försvarsmaterielen kan avvaras från statens verksamhet under en begränsad tid som stöd till Ukraina – utan att det riskerar att försämra Sveriges försvarsförmåga på ett allvarligt sätt – alternativt om det finns förutsättningar att använda medel för att skyndsamt säkra inköp från försvarsindustrin för att ges som stöd till Ukraina. Om det inte är möjligt att avvara lämplig försvarsmateriel eller för Sverige att snabbt köpa in för att skänka till Ukraina bör avsatta medel kunna överföras till Ukraina för att stödja deras inköp av materiel och förnödenheter.

Förstärkning av polisens verksamhet

Anslagsökningen syftar till att finansiera inköp av bättre utrustning och verktyg för polisen under innevarande år såsom vattenkanoner, tårgas och kroppskameror och annan nödvändig utrustning som används i andra europeiska rättsstater för att hantera allvarliga ordningsstörningar och våldsamma upplopp. Därtill ska resurserna även finansiera inköp av nya polisfordon. Vidare ska anslagsökningen skapa ökade förutsättningar för polisen att korta de rådande långa handläggningstiderna inom Polismyndigheten för att få pass, exempelvis genom att under en begränsad tid kunna hålla passexpeditioner öppna under kvällar och helger.

Utökat bemyndigande för försvarsmakten

Beställningsbemyndigandet föreslås öka för tidsperioden 2023–2031 för att möjliggöra en kraftfull upprustning av det svenska militära försvaret.

